

ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΩΝ

«Ὅπου ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοντο, τὰ δὲ
πολεμικὰ ἄσχοιεν, πειθαρχεῖν δὲ μελετοῦν,
πῶς οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μετὰ ἡλικίας
ἀγαθῶν εἶναι; Ξενοφῶν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γ. Ν. Χατζιδάκι**, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἡ μία γραμματικὴ.
Π. Καρολίδου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Χριστούγεννα. Ἐπιφάνεια. Θεοφάνεια. Φῶτα.
Κ. Γ. Ζησίου, καθηγητοῦ κλπ., Μοῦσαι καὶ Χάριτες (συνέχεια).
Δ. Α. Χατζηγιάννη, Θεσσαλικαὶ παροιμίαι.
Φ. Σ. Δραγούμη, Περιοδεία ἐν Μακεδονίᾳ (συνέχεια).
Μ. Γ. Παπαδοπούλου, Ἐθνικὰ ἀνέκδοτα.
Κ. Γ. Ζησίου, καθηγητοῦ κλπ., Διγλωσσία.
Δ. Κρεκούκια, δικηγόρου, Αἱ Μονομαχίαι.
Ν. Λιβαδά, Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης.
Γνώμαι σοφαί, ἔθνικὴ μουσα, ᾄσματα Καρυῶν Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ ἀποφθέγματα, περίεργα, νέαι ἐκδόσεις κλπ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ίδρυται οί σπουδασταί : Α. Ἀθηναῖος, Ι. Ἀνδρομηδᾶς, Κ. Α. Κτιστόπουλος, Ι. Παπαγιαννόπουλος, Μ. Γ. Παπαδόπουλος, Ν. Γ. Παππᾶς, Α. Η. Πουλόπουλος, Σ. Ε. Στάθης, Α. Τσόλης, Ι. Σ. Φλετούρης, Δ. Α. Χατζηγιάννης.

Συνδρομή	Ἐσωτερικοῦ	δρ. 6 προπλ.	Τιμή	ἐκάστον τεύχος	Διεύθυνσις
	Ἐξωτερικοῦ	φρ. χρ. 7	λεπτά 50	Ἄδης Σίγα, 18, Ἀθήναι	
Ἔτος Α'	Τεύχος 6			Ἰανουάριος 1908	

Ἡ ΜΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

(«Τοῖς πράγμασιν οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών, μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν...»)

Ο γνωστὸν οἱ πολέμιοι τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν γραπτοῦ λόγου ἄλλα τε πολλὰ κατ' αὐτοῦ προφέρουσι καὶ τόδε, ὅτι δὲν ἔχει μίαν γραμματικὴν, τ. ἔ. ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, φωνητικά, κλιτικά, συντακτικά κλπ. δὲν ὑπάγονται ἀπαξ ἅπαντα ὑπὸ τοὺς κανόνας μιᾶς καὶ μόνης γραμματικῆς, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑπὸ τοὺς τῆς ἀρχαίας, τὰ δὲ ὑπὸ τοὺς τῆς νέας. Εἶναι, διατείνονται, ἀδύνατον νὰ συνταχθῇ καλλιτέχνημα εἰς γλῶσσαν οὕτως ἀνάμεικτον, καὶ εἶναι ἐπ' ἴσης ἀδύνατον νὰ ἀκμάσῃ καὶ εὐτυχῆσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐφ' ὅσον μεταχειρίζεται οὕτω τύπους ἀναμεικτους ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ ἐκ τῆς νέας γραμματικῆς. Λοιπὸν, συμπεραίνουσι, καὶ πρὸς παραγωγὴν καλῶν φιλολογικῶν ἔργων καὶ πρὸς σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀνάγκη ἀπόλυτος ν' ἀποσκορακισθῇ μὲν πᾶν ὅ τι κανονίζεται κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, νὰ ρυθμισθῶσι δὲ πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἡμετέρας γλώσσης κατὰ τὴν νέαν γραμματικὴν. Τὴν γνώμην ταύτην ἐξήνεγκαν μέχρι τοῦδε πολλοὶ ἐπανειλημένως, ἐπανελάβε δὲ καὶ ὁ κ. Krumbacher διαρρηθὴν κηρύξας ὅτι «τὴν σωτηρίαν διαβλέπω μόνον ἐν τῇ τελείᾳ ἀποσπάσει ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως».

Εἰς ταῦτα παρατηρῶ

α') Ὅτι ταῦτα, εἰ καὶ ἐπανειλημένως καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιστημότητος ἐξεφράσθησαν, δὲν φαίνονται ἀληθῆ καὶ στηριζόμενα ἐπὶ τῶν πραγματικῶν γεγονότων τῶν τε ἱστορικῶν καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ὁσημέραι ἐκτυλισσομένων. Διότι καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ φιλολογία σχεδὸν τι πᾶσα ἐγράφη ἐν λόγῳ γραμματικῶς ἀναμεικτῶ ἐκ διαλεκτικῶν ἢ παλαιότερων καὶ νεωτέρων γλωσσικῶν στοιχείων (οὕτω λ. χ. εἶναι πασίγνωστον ὅτι καὶ ὁ γλυκὺς Ἡρόδοτος ἀνεμίγνυε ποιητικά καὶ ὅτι ὁ Θεοκυδίδης καὶ ὁ θεῖος Πλάτων πολλαχῶς ἀρχαίζουσι, καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀπὸ τοῦ Πολυβίου κέξ. μεταχειρίζονται μεικτὸν ἐξ ἀρχαιότερων καὶ συγχρόνων στοιχείων λόγον' περὶ τῶν ποιητῶν οὐδεὶς λόγος), καὶ ἤδη συνεπληρώθη εἰκοσαετία ἀφ' οὗ καὶ ἐξεπέμφθη ἡμῖν ἐκ Παρισίων τὸ καινὸν τοῦτο διδασκαλίας τῆς μιᾶς γραμματικῆς καὶ ἐφηρμόσθη ἐπιμόνωσ ὑπὸ τῶν ἐπινοητῶν καὶ ἐπαινετῶν αὐτοῦ, καὶ ὅμως, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων, οἷον Ν. Κονεμένου, Κ. Χριστομάνου κλπ. οὐ μόνον καλὸν τι φιλολογικὸν ἔργον δὲν παρήγαγον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάλιν αὐτῶν τῶν ἰδίων «ἐγὼν ἀδιάβαστοι» (πρβλ. Ἀπαντήσεως εἰς Krumbacher σελ. 458), ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον οὐ μόνον καλὰ ἔργα ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἀνεκτὰ ἠδυνήθησαν νὰ συντάξωσιν.

β') Ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ πᾶς ἄλλος ὅστις ἐξετάζει τὴν γλῶσσαν ἀπὸ γραμματικῆς ἢ γλωσσολογικῆς ἀπόψεως βεβαίως εὐχεται νὰ εὕρισκῃ πάντα ἀπλά καὶ ὁμαλά, καὶ χαίρει συναντῶν

Πωλεῖται ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἐλευθερουδάκη, «Ἐστίας», Μ. Σαλιβέρου, Χ. Σαλιβέρου, Σακέτου καὶ ἐν τοῖς περιπτέροις.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιπρόσωπος τῶν σοβαρωτέρων ὑπερωκεανείων ἀεροπλοϊκῶν ἐταιρειῶν ὡς καὶ διαφόρων Τραπεζικῶν, Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Οἰκῶν.

Γραφεῖα :

Ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Διοκλύργου 12 (Πλατεία Ὁμοιοῦς)
Ἐν Πειραιεὶ ὁδὸς Ἀριστείδου (Πλατεία Καραϊσκάκη)
Ἐν Λαμῆς ὁδὸς Διάκου (οἰκία Στυλίουδη)

Ἀντιπροσωπεῖται καὶ ὑποπρακτορεῖται εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς.

ΚΥΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΑΙ

Τὰ ἐπισκεπτήριά σας
Εἰς τοῦ ΝΤΟΚΑ
3—Εὐρυπίδου—3

Δοκιμάσατε τὰ ἐξάρτητα κατὰ καὶ οὐραγέττα ΣΙΑΜ. TZANNE, Πλατεία Συντάγματος.

Μὴ ἐπαρκέσαντος τοῦ διὰ τὸ ἐξώφυλλον τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς» χάρτου, ἠναγκάσθημεν νὰ ἀλλάξωμεν ποιότητα εἰς τὰ πλεῖστα ἀντίτυπα τοῦ 6ου τεύχους.

Ἐπισκεπτήρια καὶ προσκλητήρια γάμων καλλιγραφικὰ καὶ εὐθύνά

Εἰς τοῦ ΝΤΟΚΑ

3—Εὐρυπίδου—3

Εἰς τοῦ ΝΤΟΚΑ

Ἐπισκεπτήρια στιγμιαίως, Προσκλητήρια γάμων, καὶ πᾶσα ἄλλη καλλιτεχνικὴ ἐργασία.

Διὰ τοὺς κ. κ. Στρατιωτικοὺς καὶ Φοιτητὰς γίνεται ἐκπτώσις.

3—Εὐρυπίδου—3

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΛΛΕΚΤΗΣ

Μηνιαῖον Περιοδικὸν διὰ γραμματοσυνθετοφίλους.

Ἐξεδόθη τὸ α' καὶ β' τεύχος. — Πωλεῖται εἰς τὰ Γραφεῖά του, Παρθεναγωγείου 20.

τούτους, όπως τούναντιον δυσχεραίνει ἐπὶ τῇ ἀνωμαλίᾳ αὐτῶν. Ἐὰν ἄρα εἰς ἡμᾶς σήμερον ἀνετίθετο νὰ πλάσωμεν καὶ καταρτίσωμεν ὅλους νέαν ἐξ ὑπαρχῆς γλώσσαν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οὐδεὶς ἡμῶν θὰ ἦτο τοσοῦτον ἀνόητος ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ῥυθμίσῃ ταῦτα κατὰ δύο γραμματικὰς. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν δὲν ἀνατίθεται εἰς ἡμᾶς τὸ ἔργον τοῦτο· ἡμεῖς εὐτυχῶς δὲν ἔχομεν νὰ πλάσωμεν νέαν γλώσσαν, καὶ λέγω εὐτυχῶς, διότι οὐδεμιὰς γενεᾶς ἢ εὐφυΐα καὶ δραστηριότητος θὰ ἤρκει πρὸς τοῦτο. Ἡμεῖς δόξα τῷ Ὑψίστῳ ἐκληρονομήσαμεν παρὰ τῶν πατέρων καὶ προγόνων ἡμῶν γλώσσαν πλουσιωτάτην, γλώσσαν ἐν ἧ εἶναι ἐναποκειμένη καὶ ἐκπεφρασμένη πεῖρα καὶ σοφία πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν καὶ πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Λοιπὸν ὅπως τὴν πεῖραν ταύτην οὕτω καὶ τὴν γλώσσαν μεταχειρίζομεθα καὶ θὰ μεταχειρίζομεθα καθ' ὃν τρόπον ἐμάθομεν καὶ ὅπως αἰσθανόμεθα αὐτήν, καὶ οὐδὲν ἐνοχλεῖ ἡμᾶς ἀντῶν στοιχείων αὐτῆς ταῦτα μὲν ὑπάγωνται ὑπὸ τούτους ἐκεῖνα δὲ ὑπ' ἐκείνους τοὺς κανόνες τῆς γραμματικῆς. Καὶ θὰ κάμνωμεν τοῦτο, διότι ἐπιστάμεθα τὸ γλωσσικὸν ἀξίωμα ὅπερ ἐλέγχονται ἀγνοοῦντες οἱ αἰρετικοί, καθ' ὃ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ὀμαλότης καὶ ἄλλο εὐχρηστία γλωσσικοῦ τινος στοιχείου. Ἀνωμαλον σφόδρα εἶναι λ.χ. τὸ ἡμέτερον ῥῆμα ἔρχομαι, ἦρθα, θὰ ῥθῶ καὶ θὰ ῥθω, ἔλα, ἄς ἔρθῃ, ἔλατε, ἄς ἔρθουν ἢ ἄς ἔρθῃ καὶ ἄς ἔρθοῦν· ἀνωμαλον ὁμοίως εἶναι τὸ εἶμαι εἶσαι εἶναι εἶμεθα εἶστε εἶναι (τρίτον πρόσωπον εἰς -ναι ἀντὶ -ται καὶ τρίτον ἐν. καὶ τρίτον πληθ. ὅμοια!) ἀλλὰ τίς ἡμῶν αἰσθάνεται τὰς ἀνωμαλίαις ταύτας; καὶ τίς κωλύεται εἰς τὴν χρῆσιν αὐτῶν; (πρβλ. καὶ τὸ ἀρχαῖον ὀρῶ ὄψομαι ὄπωπα εἶδον).

Ἡ διδασκαλία ἄρα αὕτη εἶναι προφανῶς ψευδής· ἀλλ' ὅμως πιστευθεῖσα ὑπὸ τινων ἀπειροτέρων παρ' ἡμῖν παρήγαγεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα, ὧν δύο μόνον ἀναγράφω ἐν τῷ παρόντι, τὴν βίαν τῆς γλώσσης καὶ τὴν εἰσαγωγὴν πολλῶν ξένων λέξεων. Διότι ὡς γνωστὸν, τὰ στοιχεῖα τῆς συνήθους γλώσσης ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσι

ζώντων προέρχονται τὰ μὲν ἐκ τῆς προφορικῆς, τῆς μητροδιδάκτου παραδόσεως, τὰ δὲ ἐκ τῆς λογίαις διὰ τὰ σχολεῖα, τὰ βιβλία, τὸν τύπον, τὴν ἐκκλησίαν, τὴν διοίκησιν, τὸν στρατόν, τὰ δικαστήρια, τὰ συμβόλαια, τὰς ἐπιστολάς κλπ. κλπ. τὰ τελευταῖα δὲ στοιχεῖα ταῦτα σφύζουσι πολλαχῶς τὸν ἀρχαιότερον, τὸν ἀπαθῆ αὐτῶν τύπον, ἦτοι καὶ ἀπώλειαν φωνηέντων διὰ συνιζήσιν, ἀφαίρεσιν κλπ. δὲν πάσχουσι, καὶ τὸ τελικὸν -ν φυλάττουσι καὶ τὸν γραμματικὸν τύπον κάλλιον διατηροῦσιν κτ., ὥστε ἐκφέρονται καθόλου εἰπεῖν ἀπαθέστερα. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ἀπὸ αἰῶνων ταῦτα οὕτω μανθάνοντες ἔχομεν σφόδρα ἐξοικειωθῆ πρὸς αὐτὰ οὕτως ἀρτιώτερα φερόμενα, δὲν ἀνεχόμεθα εὐκόλως τὴν μεταμόρφωσιν αὐτῶν κατὰ τὸν τύπον τῶν ἄλλων τῆς προφορικῆς παραδόσεως. Οἱ δ' αἰρετικοὶ ἀποκηρύξαντες ἅπαξ τὸν κατὰ τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν κανονισμόν τῶν γλωσσικῶν στοιχείων ἐδέησε νὰ προβῶσι περαιτέρω καὶ ἢ νὰ στρεβλώσι καὶ βιάζωσι τὰ στοιχεῖα τῆς λογίαις παραδόσεως καὶ ἐξομοιωσι πρὸς τὰ τῆς προφορικῆς, ὅτε παρήγαγον τὰ γνωστὰ τέρατα (περικεφαλαία, πραγματικὰδα, ἐσκάτως κλπ.) ἢ ν' ἀποβάλωσι καθ' ὀλοκληρίαν πᾶσαν τὴν λογίαν παράδοσιν καὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι νὰ πλάσωσι νέαν ἐξ ὑπαρχῆς, ἰδίαν αὐτῶν γλώσσαν (ἀπέθαντος, ἢ ἀπανωσιά, τὸ κάμωμα τοῦ μέλλοντα, ντοπιολαλιές, ὁ μεταχειρισμὸς τοῦ ἀορίστου κλπ.). Ἐπειδὴ δὲ προσέτι τὰ μὲν στοιχεῖα τῆς λαλουμένης δὲν ἐξήρουν προδήλως εἰς ἔκφρασιν τῶν ὅσα ἤθελον νὰ εἴπωσι, στοιχεῖα δὲ πολλὰ τῆς γραφομένης ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὑπέκυπτον εἰς τὰς στρεβλωτικὰς αὐτῶν ἀποπειράς, κατέφυγον εἰς τὴν χρῆσιν ξένων λέξεων, οἷον ὁ πορτιέρης ἀντὶ ὁ θυρωρός, ἢ λοκαντιέρα ἀντὶ ἡ ξενοδόχος κλπ.

Οὕτως ἡ κυρία διαφορὰ ἡμῶν καὶ αὐτῶν εἶναι ὅτι ἡμεῖς μὲν οἱ ἄλλοι ἐπιστάμενοι τὸ μέγα καὶ εὐκλεές ἡμῶν παρελθόν, ἐπιστάμενοι τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ σχολειακὸν καὶ λοιπὸν ἱστορικὸν ἡμῶν βίον, ἀναγνωρίζομεν καὶ ἀνομολογοῦμεν ἀμφοτέρως τὰς γλωσσικὰς παραδόσεις, τὴν τε προφορικὴν καὶ τὴν λογίαν, καὶ ἀγωνιζόμεθα νὰ

συμβιβάζωμεν καὶ συναρμολογοῦμεν αὐτὰς κατὰ δύναμιν· οἱ δὲ ἀποθρόνοντες τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν ὄνομα Ἑλληνες, τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν, μεταβαλόντες τὸ Εὐαγγέλιον εἰς γλώσσαν ὁμολογουμένως χυδαίαν, λεγόμενοι καὶ ὄντες Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι, ἀγνοοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν λογίαν τῆς γλώσσης ἡμῶν παράδοσιν, οὕτε νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὴν οὔτε κῦρος τι εἰς αὐτὴν ν' ἀποδώσωσι θέλουσιν, οὐδὲ λέξιν περὶ συμβιβασμοῦ αὐτῆς πρὸς τὴν προφορικὴν ἀνέχονται ἀλλὰ τὰ πάντα ὑπὸ ἓν γραμματικὸν κανόνα βιάζουσι. Ἡ ἄρνησις ἄρα καὶ ἀπόκρουσις τῆς λογίαις παραδόσεως, ἢ βία τῆς γλώσσης καὶ ἢ χρῆσις νεοπλαστών ἢ μᾶλλον κακοπλαστών λέξεων καὶ φράσεων καὶ ξένων λέξεων, ταῦτα εἶναι ὁ κύριος χαρακτηριστὴρ τῶν λεγομένων μαλλιαρῶν καὶ ἡ κυρία αἰτία τῆς ἀποξενώσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ.

Γ. Ν. ΚΑΤΖΙΑΚΙΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ. ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ. ΦΩΤΑ.

ΕΝ τῇ ἀρχαίᾳ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ αἱ ἐορταὶ τῶν Χριστουγέννων ἦτοι τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καὶ τῶν Ἐπιφανείων ἢ Θεοφανείων ἢ Φώτων δὲν ἐωρτάζοντο κεχωρισμένα ἐν ἰδιαιτέrais ἡμέραις, ὅπως νῦν παρ' ἡμῖν τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ τοῖς Ἀντικοῖς, ἀλλὰ ἀμφότεραι ὁμοῦ ὡς μέχρι νῦν τοῦτο γίνεται παρὰ τοῖς Μονοφυσίταις, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις. Ἡ ἐνιαία αὕτη ἐορτὴ ἐτελεῖτο τῇ 6 Ἰανουαρίου καὶ ἐκαλεῖτο Ἐπιφάνεια ἦτοι ἐορτὴ τῆς Ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν ἀνθρώποις, ἐπιφανείας ὑπὸ καθολικωτέραν καὶ βαθυτέραν ἐνομοίαν ἀναφερομένης εἰς τὸ μέγα δόγμα τῆς καθόλου ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ ἐν ἀνθρώποις, αὐτῆς δηλονότι τῆς ἀρχῆς καὶ οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὐχὶ δὲ εἰς τὰ καθ' ἕκαστα γεγονότα τῆς γεννήσεως ἢ τῆς βαπτίσεως αὐτοῦ.

Τίς ἢ χρονικὴ ἀρχὴ τῆς τοιαύτης ἐορτῆς δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε πάντως πρὸ τοῦ 4 μ. Χ. αἰῶνος, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ τοῦτο ἐκ τῆς παραδόσεως, καθ' ἣν ἤδη περὶ τὰ μέσα τοῦ 4 μ. Χ. αἰῶνος ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις τῆς ἐορτῆς. Ἡ διαίρεσις αὕτη φαίνεται ὅτι ἐγένετο τὸ πρῶτον ἐν τῇ Δύσει, ἐνθα καθιερώθη ὡς ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἢ 25 Δεκεμβρίου. Ὁ χωρισμὸς δ' οὗτος τῆς γεννήσεως ἀπὸ τῆς καθόλου ἐπιφανείας ἢ τῶν Ἐπιφανείων τοῦ «ἐν ἀνθρώποις φανέντος καὶ ἐπὶ γῆς ὀφθέντος Θεοῦ» ἔδωκεν ἀφορμὴν ἵνα τὰ Ἐπιφάνεια τελῶνται ὡς ἐορτὴ ἰδίᾳ τῆς βαπτίσεως τοῦ Θεοῦ—καθ' ὅσον μάλιστα ἀπὸ τῆς βαπτίσεως ἀρχεται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐν τῇ βαπτίσει ἐμαρτυρήθη ἢ θεότης τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς καταβάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν εἶδει περισσευῶς καὶ τῆς ταυτοχρόνως ἀνωθεν ἀκουσθείσης φωνῆς τῆς μαρτυρίας περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀγαπητοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν νῦν ἐγένετο ἐν τῇ Δύσει ὁ τοιοῦτος εἰς δύο ἱστορικὰ γεγονότα χωρισμὸς τῆς καθολικῆς ἰδέας τῆς ἐορτῆς τῶν Ἐπιφανείων τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τινὰ ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιος ἀναγκαζόμενος τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τῶν Ἐπιφανείων νὰ ἐορτάσῃ καὶ ἐν Βηθλεὲμ τὴν γέννησιν καὶ ἐν Ἰορδάνῃ τὴν βάπτισιν, ἐνῶ οἱ δύο τόποι ἀπέυχον ἀλλήλων 25 μίλια, ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Ἰούλιον (περὶ τὰ μέσα τοῦ 4 μ. Χ. αἰῶνος) ἐρωτῶν αὐτὸν περὶ τῆς ἀληθοῦς ἡμέρας τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, οὐχὶ διότι ἐθεώρει τὸν Πάπαν ὡς ἔχοντα μείζονα σοφίαν καὶ κῦρος περὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ διότι ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι ὑπομνήματα τῆς ἀρχαιοτάτης ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἐκκλησίας προσδιορίζοντα τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλα τῆς ἐπὶ γῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ γεγονότα εἶχον μετακομισθῆ εἰς Ρώμην μετὰ τὴν ἐπὶ Τίτου καταστροφὴν τῆς πόλεως. Ἐκ τοῦ ὑπομνήματος δὲ τούτου φωτισθεὶς ὁ Πάπας Ἰούλιος ἀπήντησε τῷ Ἰουβενάλιῳ προσδιορίζων ὡς ἡμέραν γεννήσεως τὴν 25 Δεκεμβρίου καὶ

ὡς ἡμέραν βαπτίσεως τὴν 6 Ἰανουαρίου. Ἡ παράδοσις αὕτη καὶ ἄλλως ἀπίθανον περὶ ὑπομνημάτων τῆς ἀρχαιότητος Ἐκκλησίας ποιουμένη λόγον, καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι ἀπίθανος, ὅτι ἀνάγει τὴν ἀρχὴν τῆς εορτῆς τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐνῶ αὕτη ἔλαβεν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Δύσεως. Ἐκεῖνο δέ, ὅπερ ἐν τῇ Δύσει ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς 25 Δεμβρίου ὡς εορτῆς τῆς Χριστοῦ γεννήσεως θεωρεῖται τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐτελεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γερμανικοῖς λαοῖς καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐθνικοῖς Ρωμαίοις εορτὴ τοῦ Ἥλιου, τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἥλιου, διότι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἐθεωρεῖτο ὡς ἡμέρα τῶν χειμερινῶν τροπῶν τοῦ Ἥλιου, ὅτε οὗτος ἐφαίνεται ὡς ἀπὸ θανάτου ἀνερχόμενος εἰς νέαν ζωὴν καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν Ρωμαίων ἡμέρα γενέθλιος τοῦ ἀνικητοῦ (ὑπὸ τοῦ σκότους τοῦ χειμῶνος) ἡλίου (dies natalis silis invicti). Καὶ τοῦνομα, ὅπερ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς φέρεται μέχρι νῦν ἡ εορτὴ τῶν Χριστουγέννων καλουμένη *Weihnachten* (= *Israel* νύκτες) θεωρεῖται ἔχον ἀναφορὰν πρὸς τὴν εορτὴν ἐκείνην. Ἡ Δυτικὴ λοιπὸν ἐκκλησία θέλουσα νὰ συνάψῃ τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην εορτὴν πρὸς τὸν Χριστιανισμόν καθιέρωσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὡς ἡμέραν τῆς εορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τοῦ «Ἥλιου τῆς δικαιοσύνης», «τῆς ἐξ ὕψους Ἀνατολῆς». Τὴν εορτὴν ταύτην παρέλαβε καὶ ἡ Ἀνατολὴ ἀπὸ τῆς Δύσεως, καὶ τότε ὡς ἐρρήθη, τὰ *Ἐπιφάνεια* τοῦ Χριστοῦ καθιερώθησαν ὡς εορτὴ τῆς βαπτίσεως. Ἐπεκράτησε δὲ τὸ ὄνομα *Θεοφάνεια* πρὸς σαφεστέραν ἐξήγησιν τῆς ἐννοίας τῆς εορτῆς ὡς ἀναφερομένης εἰς τὴν ἐν ἀνθρώποις φανέρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ὡς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (ὑπῆρχε δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εορτὴ τοῦ Ἀπόλλωνος *Θεοφάνεια* καλουμένη, τελουμένη ἐν Δελφοῖς). Ἄλλ' οὐχὶ πανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἐπεκράτησεν ἡ μεταβολὴ αὕτη. Διότι, ὡς ἐρρήθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, αἱ μονοφυσικαὶ Ἐκκλησίαι μίαν μόνην μέχρι νῦν τελοῦσιν εορτὴν, τὴν τῶν *Ἐπιφάνειων*, καὶ ταύτην κατὰ τὴν 6

Ἰανουαρίου, περιλαμβάνοντες ἐν αὐτῇ καὶ τὴν τῆς γεννήσεως καὶ τὴν τῆς βαπτίσεως. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῇ Δύσει ἡ εορτὴ τῶν *Ἐπιφάνειων* καλεῖται καὶ εορτὴ τῶν «τριῶν βασιλέων», τῶν μάγων δηλονότι, οἵτινες ὁδηγούμενοι ὑπὸ ἀστέρος ἦλθον ἵνα προσκυνήσωσι τὸν Χριστόν· διότι καὶ τὸ γεγονός τοῦτο θεωρεῖται ὡς συνδεόμενον μετὰ τῶν *Ἐπιφάνειων* ἢτοι μετὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ὡς λέγει καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία: «*Δαθῶν ἐτέχθης ὑπὸ τὸ σπῆλαιον· ἀλλ' οὐρανὸς σὲ ἐκήρυξεν ὥσπερ στόμα τὸν ἀστέρα προβαλλόμενος, καὶ μάγους σοὶ προσήνεγκεν εἰς προσκύνησίν σου*». Παρ' ἡμῖν δὲ κοινῶς ἐκλήθη ἡ εορτὴ τῶν *Ἐπιφάνειων* καὶ εορτὴ τῶν *φώτων* ἢ *φῶτα*, ὡς εορτὴ τοῦ φωτοδότου Χριστοῦ, «*τοῦ φανέντος Θεοῦ καὶ ἐπὶ γῆς ὁφθέντος καὶ φωτίσαντος τὸν κόσμον*». Ἡ δὲ εορτὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἐν Ἑλλάδι καλεῖται συνήθως (εορτὴ) τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ λοιπῇ Ἀνατολῇ εἶναι ἐπικρατέστερον τὸ ὄνομα *Χριστούγεννα* (εορτὴ τῶν Χριστουγέννων).

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Η ΜΟΣΧΩ

*Τρία μπαϊράκια φαίνονται 'πὸ κάτ' ἀπὸ τὸ Σοῦλι,
Τὸνα 'γαι τοῦ Μουχτάρ πασᾶ, τᾶλλο τοῦ σελιχτάρη,
Τὸ τρίτο τὸ καλλίτερο εἶνε τοῦ Μητισομπόνου'
'Ο Δῆμο Δράκος φώναξε 'πὸ πάν' ἀπὸ τὸ Σοῦλι'
Ποῦ πᾶς Μουχτάρη Σκοταρᾶ καὶ σκύλε σελιχτάρη;
Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Χόρμπο, δὲν εἶν' ὁ Λαμπροβίτσας,
Νὰ πάρτε σκλάβους τὰ παιδιὰ, γυναῖκες δίχως ἄντρες'
'Ἐδῶ 'ν' τὸ Σοῦλι τὸ κακό, ἐδῶ 'ν' τὸ Κακοσῦλι,
Ποῦ πολεμοῦν μικρὰ παιδιὰ, γυναῖκες δίχως ἄντρες,
Ποῦ πολεμᾷ ἡ Τζαβέλανα 'σάν τᾶξιο παλληκάρι.
'Η κυρὰ Μόσχω φώναξε 'πὸ πάγω 'πὸ τὴν Κιάφα
'Ποῦστε παιδιὰ Σουλιώτικα καὶ σεῖς οἱ Τζαβελάται;
Μαζύ μου ὄλοι τρέξατε καὶ ἄντρες καὶ γυναῖκες,
Τὸς Τούρκους κατακόψετε, σπῶρο νὰ μὴν ἀφήσετε,
Νὰ λέν σ' τὸ Σοῦλι τοὺς ἐσκοτώσαν Σουλιώ-
[τισσοὺς γυναῖκες».*

ΜΟΥΣΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΙΤΕΣ

ΕΠΕΜΨΑΝ ἀποικίας εἰς Ἰταλίαν, εἰς Σικελίαν, εἰς Θράκην, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν πᾶσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐπεμψαν καὶ εἰς Αἴγυπτον, εἰς Συρίαν, εἰς Κιλικίαν, εἰς τοὺς Μυσοὺς καὶ τοὺς Λάκας καὶ τοὺς Σκύθας τοῦ Ἐδξείνου Πόντου. Τίς δὲ ἡ αἰτία ὅτι οὗτοι μὲν, οἱ ἀπὸ Αἰγύπτου μέχρι Σκυθίας, κωφοὶ ἀπεδείχθησαν πρὸς τὴν μελιχόγηρον φωνὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐκεῖνοι δὲ οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Θράκες καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ Βιθυννοὶ καὶ Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἔθνοικοι οὕτως εδφυνῶς εἶχον πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ οὕτω προφρόνως ἐδέξαντο τὰς Ἑλληνίδας Μούσας; Διότι ἐκεῖνοι μὲν βάρβαροι ἦσαν, σκοτεινὸν ἔχοντες τὸ δῦμα πρὸς τὸ φῶς τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ψυχὰ ἦσαν συγγενεῖς ἀποσχισθεῖσαι εἰς χρόνους προτέρους ἀπὸ τοῦ κορμοῦ τῆς μεγάλης πατρίδος καὶ εἰς τραχείας τρίβους ἀποπλανηθεῖσαι ἀπὸ τῆς λείας ὁδοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀκαρνανεὶς καὶ οἱ Ἡπειρώται καὶ οἱ Μακεδόνας ὑστερήσαντες τῶν Ἰώνων, τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Δωριέων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Ἀθηναίων τοσοῦτον εὐκόλως, καιροῦ τυχόντες, συνεβάδιον μετὰ τῶν λοιπῶν, ὅπως ἐξελληνίσθησαν τέλει, ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου μάλιστα, οἱ Φρύγες, οἱ Βιθυννοὶ καὶ οἱ Θράκες.

Καὶ Θράκας μὲν ἐκάλουν οἱ Ἕλληνες πάντας τοὺς πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀλύμπου οἰκοῦντας τὴν χώραν, ὁπόθεν ἔπνεεν ὁ βορρᾶς (Θρηῆκιος Βορρῆς¹), δηλαδή τὴν κυρίως Θράκην, τὴν Μακεδονίαν (τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία) καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἄνω τοῦ Ὀλύμπου Πιερίου ὄρους Πιερίαν καλουμένην. Οἱ ταύτην ἐνοικοῦντες Πίερες Θράκες οἱ πρῶτοι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπινοηταὶ καὶ θεράποντες καὶ διδάσκαλοι ἐγένοντο. Οὗτοι

1) Τὸ δημῶδες ἄσμα τῆς κυρᾶ Φροσύνης ἄδόμενον ἐν Ἰωαννίνοις λέγει «φυσάει βορρᾶς, φυσάει Θρακίτῆς».

βεβαίως πρῶτοι ἴδρυσαν βωμοὺς εἰς τὸν μελιχίον Δία καὶ τὸν μουσηγέτην Ἀπόλλωνα· καλλιεργηταὶ δὲ τῆς γῆς πρῶτοι εἰς τὴν Δήμητρα ναοὺς ἤγειραν καὶ τὰς μυστικὰς τελετὰς ἤγαγον εἰς αὐτήν, περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων καὶ τοῦ μετὰ θάνατον βίου διδάξαντες, καὶ τὰς εἰς τιμὴν τοῦ Διονύσου ἐτέλεσαν εορτάς, αὐτοὶ δὲ πρῶτοι «γενναίων ὄργια Μουσῶν» ἐγνώρισαν καὶ ἐώρτασαν ἐν χοροῖς.

Οἱ ΠρωτοἝλληνες, οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ πρῶτοι κατοικήσαντες τὴν Ἑλληνικὴν γῆν ἀπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος μέχρι Ταινάρου—Ἴωνες βεβαίως ἀναμειγμένοι ἴσως μετ' Ἀχαιῶν—ψυχὰ ὀξεῖαι, ἴται, δηλαδή φερόμενοι ἀπίσθητοι ἐμπρός, εἶχον μεταξὺ ἑαυτῶν γένος ὑπέροχον εἰς νοῦν τοὺς Πίερας τούτους. «Οἱε δ' ἐκινήθησαν πρὸς νότον οἱ Ἴωνες, ἐκινήθησαν ἄμμι καὶ οἱ βορειότεροι οὗτοι, οἱ Θράκες, οἱ Πίερες Θράκες, τὰγάματα τῶν θεῶν καὶ τὰς ἱεράς εἰς τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Δήμητρα καὶ τὰς Μούσας κομίζοντες τελετουργίας. Παρατηροῦμεν δὲ σαφῶς τῆς πορείας αὐτῶν τοὺς σταθμούς. Αἱ Πιερίδες Μούσαι καλοῦνται Ὀλυμπίαιδες, καὶ ἐκ τοῦ Λιβηθρίου τοῦ ἐπ' αὐτοῦ Λιβήθριαι, ὕστερον Παρνασσίδες, καὶ Κασταλίδες ἐκ τῆς ἱερᾶς πηγῆς. Παραγενόμενοι δὲ οἱ Θράκες εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος καταστάντες, ἱερὸν ἴδρυσαν ἐνταῦθα Ἑλικωμιάδων Μουσῶν, αἵτινες ἐξ ἄλλου ἐνταῦθα Λιβηθρίου Λιβήθριαι καὶ ἐκ τῶν Θεσπιῶν Θεσπιάδες ἐκλήθησαν, ὅπως καὶ Ἰπποκρητίδες ἐκ τῆς Ἰπποκρητῆς τῆς ἐτέρας τῶν δύο πηγῶν. ἄς εἰς τὰς Μούσας ἐπὶ τοῦ ὄρους οἱ Πίερες καθηγήσαν.¹)

Ἡ εἴσοδος τῶν Θρακῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ μάχην ἀμφίροπον καὶ σπονδὰς ἐγένετο. Καὶ τὰ μὲν ἱερατικὰ γένη αὐτῶν, οἱ Ἐδμολπίδαι καὶ οἱ Βουτάδαι καὶ οἱ Κήρυκες, ἐγκατέστησαν ἐν Ἐλευσίνι, ἔνθα κατέστησαν τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος, ἄλλοι δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν γενῶν καὶ ἐκ τοῦ πλήθους ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ λό-

1) Ὅρα καὶ Μυλλέρου Ἑλλην. Φιλολογίας (μετάφρ. Κυπριανοῦ) τόμ. 1, σ. 35 κεξ.

φρον μὲν παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Ἐλικῶνα ὠνόμασαν, ἄλλον ἱερὸν Μουσῶν κατασκευαστὴν τῆς Ἀκροπόλεως, ἴδρυσαν δὲ καὶ ναὸν Μουσῶν Ἰλισσιᾶδων. Ἐντεῦθεν δὲ ἀνὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα διεδόθη ἡ λατρεία εἰς τὰς εὐγενεῖς θεᾶς, ἀπὸ τῆς Σχερίας τῆς νήσου τῶν Φαιάκων ἐν τῷ Ἰονίῳ, ὅπου τιμᾶται ὁ ποιητὴς Δημόδοκος, μέχρι τῆς Κύπρου, ἐνθα ὁ Στασίνοσ ἐγράψε τὰ Κύπρια ἔπη.

Διότι τοιοῦτοι ἦσαν οἱ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Μουσῶν τεταγμένοι ἱεροφάνται. Ἐκ γένους Πιέρων Θρακῶν, ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν θεραπεύοντες τὰς Μούσας, κατήγετο βεβαίως ὁ Ἡσιόδος, ἐπὶ τοῦ Ἐλικῶνος δὲ παρὰ τὸν Διβήθριον καὶ τὴν πηγὴν Ἀγαπίπην ἐδιδάχθη τὴν ἀοιδίην καὶ εἶδεν ὀρχουμένησ περὶ αὐτὸν τὰς Μούσας. Μετὰ τοῦ Εὐμόλπου ἦλθεν εἰς Ἀττικὴν, καθήδρυσεν καὶ αὐτὸς τὸν βωμὸν τῶν Ἰλισσιᾶδων, μετὰ γενεὰς δὲ ἀλόγους αὐτοῦ, καὶ αὐτός, ὡς Θραξ, Μουσῶν βεβαίως θεράπων, ἀπῆλθεν ἄποικος εἰς Κολοφῶνα ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκ Κολοφῶνος δ' ὕστερον εἰς Σμύρνην καὶ παρὰ τὸν Μέλητα ἔκτισε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· ἡμέραν δὲ τινα φῶς μελιχρότερον τοῦ ἡλιακοῦ ἐξέλαμψε περὶ τὴν οἰκίαν καὶ αἱ Μοῦσαι ἐν χορῷ ἔψαλλον τὴν γένεσιν νηπίου. Ὑπὸ τὴν στέγην ἐκείνην τὴν ταπεινὴν ἐγεννᾶτο ὁ ποιήσας τὴν Ἰλιάδα καὶ οὗτος ἀπὸ προγόνων Θρακῶν.

Ἐπειδὴ, ὅτι οἱ Πίερες οὗτοι ἐγένοντο οἱ ἀποστολοὶ τῆς θρησκείας τῶν Μουσῶν, δύναται νὰ συμφωνήσῃ ἡ ἱστορία πρὸς τὸν μῦθον, ὅστις εἶπεν ὅτι ὁ Μακεδὼν Πίερος, ἐλθὼν εἰς Θεσπιάς ἔδωκε τὰ ὀνόματα εἰς τὰς ἐννέα, ἃς κατέστησε, Μούσας ἢ ἐκ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἢ κατὰ μάντευμα ἢ παρὰ τινος διδαχθεῖς τῶν Θρακῶν.¹⁾ Κατὰ τοῦτο δὲν συμφωνεῖ ἡ εἰδήσις αὐτὴ πρὸς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ καθιδρύσαντες τῶν Μουσῶν τὴν λατρείαν πρῶτοι ἐν Ἐλικῶνι καὶ ἐπονομάσαντες τὸ ὄρος ἱερὸν τῶν Μουσῶν ἦσαν οἱ τοῦ Ἀλωέως παῖδες Ἐφιάλτης καὶ Ὄτος. Εἶναι δὲ πρόδηλον τὸ παράδοξον τῆς εἰδήσεως. Οἱ Ἀλωάδαι οἱ ἐννέα πῆχων εὐρέα ἔχοντες τὰ

στέργα, ὕψος δ' ἐννέα ὀργυιῶν, οἱ δεσμοῖς δέοντες τὸν Ἄρη καὶ ἐν χαλκῇ καθείργοντες εἰρκτῆ, οἱ ὕβρισται κατὰ τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, οἱ τοξενόμενοι καὶ φονευόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, οἱ ἐν Ἄδου ἐπὶ κίονος δεδεμένοι ἀντίνοτοι εἰς τιμωρίαν, εἰς τιμωρίαν δὲ ὄφεις ἔχοντες ἐλισσομένους περὶ τὰ σώματα αὐτῶν, οἱ γίγαντες, οἱ σωρεύοντες τὰ ὄρη ἐπάλληλα, ἵνα ἐπέλθωσι κατὰ τῶν οὐρανίωνων, εἰκόνες τῶν ἀτάκτων τῆς φύσεως δυνάμεων ἐγειρομένων κατὰ τῆς εὐκοσμίας τοῦ σύμπαντος ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ ἰδρῦσαι ναὸν εἰς τὰς Μούσας; Ἰδοὺ τὸ παράδοξον· ἀλλὰ παραδοξότερον ὡσαύτως εἶναι ὅτι οἱ Ἀλωάδαι ἐκάλεσαν αὐτὰς Μέλιετην, Μνημήην καὶ Ἀοιδίην.

Διότι τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι αἱ Μοῦσαι οὐτε ἐννέα παλαιότατα ἦσαν οὐτε τὰ νῦν κοινῶς λεγόμενα ὀνόματα ἔφερον. Παρ' Ὀμήρω ἀλλαχού μὲν καλεῖται μοῦσα ἢ ἐννοία ἢ μία καὶ ἐνιαία τῆς ποιήσεως (Ὀδυσσ. α, 1 καὶ 10—θ, 488—Ἰλ. Α, 1), ἀλλαχού δὲ πλείονες (Ἰλ. Α, 604—Β, 484 καὶ 491) ἐννέα τὸν ἀριθμὸν μάλιστα (Ὀδ. ω, 60). Ἄλλ' ἐν Δελφοῖς τρεῖς ἐνομιζόντο καλούμεναι ἀπὸ τῶν τριῶν τῆς λύρας χορδῶν Νήτη, Μέση, Ὑπάτη, ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος δέ,¹⁾ ἐξ Ἑλλήνων παραλαβόντος, ὀνομάζονται τέσσαρες Θελεξινόη, Ἀοιδίη, Ἀρχή, Μελέτη. Αὗται δὲ εἶναι ἡ τετραγώνος κατὰ Τέρπανδρον ἀοιδία, ἢν ἀποβαλὼν ὁ ποιητὴς ἐπτάχορδον ἤρμωσε λύραν κατὰ τὰς ἐν Λέσβῳ ἐπτάπιστευόμενας Μούσας.²⁾ Ἐπὶ δὲ ὠνόμασεν αὐτὰς, ὡς εἶδομεν, καὶ ὁ Ἐπίχαρμος ἐν τῷ Ἡβης γάμῳ, ἄνευ λόγου βεβαίως. Ἄλλ' οἱ Πυθαγόρειοι ὀκτῶ ὄρισαν τὰς Μούσας διὰ τὰς ὀκτῶ οὐρανίας σφαίρας τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος αὐτῶν, ὧν ἐν τῇ κινήσει ἤκουον θεοσεσίαν ἁρμονίαν, οἱ δὲ Πίερες, ὡς εἶπομεν, ἐννέα ἠρίθμησαν καὶ ἐκάλεσαν θυγατέρας τῆς Μνημοσύνης καὶ τοῦ Διὸς, ὅπως καὶ καὶ ὁ Ὀμηρὸς καλεῖ αὐτὰς τοῦ Διὸς

1) De nat. deor. 3, 21.

2) Ἡμεῖς τετράγηρον ἀποστέρξαντες ἀοιδίαν ἐπτατόνω φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνους.

1) Παιυσαν. 9, 29, 3.

κόρας κατοικούσας ἐν Ὀλύμπῳ καὶ ὁ Τέρπανδρος τῆς Μνήμης (Μνημοσύνης), εἰπὼν·

Σπένδωμεν ταῖς Μνάμας
Παισὶν Μούσαις.

καὶ ὁ Πίνδαρος τοῦ Διὸς

Τρέφοντι δ' εὐρὺ κλέος
κόρραι Πιερίδες Διός.¹⁾

Καὶ αὕτη εἶναι ἡ κοινῶς δεκτὴ πλέον γενομένη γνώμη περὶ τῶν Μουσῶν ἀπὸ τοῦ Πιέρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, καὶ ἃς λέγει ὁ Μίμνερος, ὅτι ἦσαν δύο τάξεων ἢ χρόνων Μοῦσαι, αἱ νεώτεραι αἱ τοῦ Διὸς καὶ αἱ παλαιότεραι αἱ τοῦ Οὐρανοῦ.²⁾ Ταῦτα εἶναι ζητήσεις ἴσως μάταιαι τῶν σήμερον περὶ αὐτὰς ἀσχολουμένων, ὅπως καὶ ὅτι οἱ Σικυῶνιοι μίαν αὐτῶν Πολυμάθειαν ἐκάλεον, ἐπειδὴ ἠγγύον ἴσως τὸ ἡρακλείτειον «πολυμαθὴν νέον οὐ διδάσκει».

* * *

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς ἔλεγχον δύο γνωμῶν ὑπὸ τῶν παλαιῶν περὶ τῶν Μουσῶν εἰρημένων. Ἐκεῖνοι εἶπον γνώμας σοφᾶς τηλικαύτας τὸ μέγεθος καὶ τὸσαύτας τὸ πλήθος, ὥστε νὰ μὴ ἀπομένῃ εἰς τοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἢ νὰ φαίνωνται ἀποζῶντες ἀπὸ τὰ ψυχία τῶν μεγάλων συμποσίων ἐκείνων. Καὶ οὐχὶ μόνον γενναίας καὶ ὑψηλᾶς, ἀλλὰ καὶ πονηρᾶς γνώμας ἐνίστε ἐκεῖνοι, ὡς ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ καταβαλλόμενοι, πρῶτοι εἶπον. Τὰ νήπια τῆς ῥωμῆοσύνης κωδωνίζουσι σήμερον τὰς γνώμας τοῦ Νίτσε περὶ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου· ἀλλὰ τί εἶναι αὐταὶ εἰμῆσοι Θρασύμαχος ὁ Καλχηδόσιος λέγει ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος³⁾ οὐχὶ διαλεγόμενος ἀλλὰ θρασέως ἐρίζων πρὸς τὸν Σωκράτη; Τί εἶναι τὰ τῆς πραγματικῆς σχολῆς ἔργα ἐν τῇ τέχνῃ ἢ διὰ μὲν τὸ δρᾶμα, νῦν ὑπερβολικώτερον, τὰ τοῦ Εὐριπίδου εἰκονίζοντος τοὺς ἀνθρώπους οἷοι εἰσὶν, ἐν τῇ πλαστικῇ δὲ καὶ τῇ ζωγραφίᾳ ἢ ἐργασία Δημητρίου τοῦ

1) Πινδ. Ὀλ. 1' (1Α'), 116.

2) Παιυσ. 9, 29, 4.

3) Πλατ. Πολιτείας α' καὶ β'.

Ἀλωπεκῆθεν καὶ τοῦ Παύσανος. Οὕτως εἶπε τις τῶν παλαιῶν τὴν πονηρὰν γνώμην «πᾶς ἀνὴρ αὐτῷ ποιεῖ», ἀναιρῶν οὕτω, παρὰ τὰ συναισθήματα τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς γονεῖς ἡμῶν, τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς, πρὸς τοὺς φίλους, καθ' ὄλον πρὸς τὸν ἀνθρώπον, πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν.

Τοιαύτη εἶναι καὶ ἐκ τῶν περὶ Μουσῶν δύο γνωμῶν ἢ λέγουσα «Ἄρης οὐ συγκιθεζάνει ταῖς Μούσαις». ἴσως ἐρρήθη ἢ παροιμία ἐν χρόνοις πτώσεως ἐθνικῆς, κατὰ τὴν ῥωμαιοκρατίαν, ὅτε εἶχε σχεδὸν λησμονηθῆ ἡ ἄλλη γνώμη, ἦν, τὴν ψυχὴν τοῦ γένους ἡμῶν ἐρμηνεύων εἶπεν ὁ ποιητὴς Τιμόθεος.

Ἄρης τύραννος· χερσὸν Ἑλλὰς δ' οὐ δέδοικεν, ποιηταὶ δὲ οὐχὶ τῆς γενναίας Μούσης τῆς αἰσχουλείου καὶ τῆς πινδαρικῆς, ἀλλὰ τῆς κομψῆς καὶ ἐπιχάριτος ἀναθηματικῆς καὶ ἐρωτικῆς καὶ σκαπτικῆς ἐλεγεῖας ἠκμαζόν σχεδὸν μόνον ἐν τῇ Ἑλληνίδι γῆ. Διότι, ὅταν τοῦ ἔθνους ἢ ψυχῆ πληροῦται μεγαλοφροσύνης ἐξ ἐπιτευγμάτων πολεμικῶν, τότε μάλιστα ἡ Μοῦσα θάλλει ἐν ὑγιείᾳ καὶ καλλονῇ.

Βεβαίως βαρβάρων λαῶν ἢ σκαῖα ψυχὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λάβῃ ἀρητίφιλον φρόνημα διὰ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς, διότι δὲν ἔχουσιν οἱ λαοὶ οὗτοι μουσικὴν καὶ ποίησιν, αἱ δὲ περὶ τὸν πόλεμον ἀσχολία αὐτῶν δὲν εἶνε πρόξεις ἐθνικαὶ ἀλλὰ λησταιαὶ καὶ μαιφονία. Καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος δὲ στρατιῶται εἶναι ἀμυνώτεροι συνήθως· διὸ καὶ ὁ Δάμαχος¹⁾ ἀκούει «βοῆς πολεμιστηρίας» καὶ ἐρωτᾷ μόνον «ποῖ χροὴ κυδοιμὸν ἐμβαλεῖν». Παρ' ἡμῖν δὲ ἀληθὲς τοῦτο εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος καὶ ἀναμφιβόλως πρὸ αὐτῆς μέχρι τῶν ἄσμάτων, δι' ὧν ἐκλείσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Ἐπαναστάσεώς μας τὰ ἔργα, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἔδειξαν ὅτι αἱ Μοῦσαι καὶ συγκιθίζανουσι μετὰ τοῦ Ἄρεως καὶ συστρατεύονται καὶ συχορεύουσιν ἐπὶ νίκη. Δὲν δύναται νὰ βιώσωσιν ἄνευ ἀλλήλων· διότι, ἂν εἶναι ἀληθὲς τὸ τοῦ

1) Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 572—573.

Πλουτάρχου¹⁾ «ἄν ἀνέλης τοὺς πράττοντας, οὐχ ἔξεις τοὺς γράφοντας», δηλαδὴ ὅτι αἱ πράξεις, μάλιστα δὲ αἱ πολεμικαὶ παρέχουσι τὴν ἕλην εἰς τοὺς συγγραφεῖς, ἀναμφήριστον ὡσαύτως εἶναι ὅτι, ἂν ἀφαιρέσης τοὺς γράφοντας, ἀφανιστέ- ρους ἢ ἐντελῶς ἀφανεῖς καθιστᾶς τῶν πολεμικῶν πράξεων τοὺς ἐργάτας, καὶ σοφώτατα κρι- νων καὶ ἐν τούτῳ ὁ Ἀλέξανδρος ἐμακάριζε τὸν Ἀχιλλέα ὅτι Ὀμήρου ἔτυχεν ἐπαινέτον²⁾ καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς δὲ πρὸς τὸν Δημόδοκον εἶπεν

«Δημόδοκ', ἔξοχα δὴ σε βροτῶν αἰνίζομαι πάντων...
λλαν γὰρ κατὰ κόσμον Ἀχαιῶν οἶτον αἰεδαίεις,
δοσ' ἔρξαν τ' ἐπαθόν τε καὶ ὄσο' ἐμόγησαν Ἀχαιοί...
... ἄρα τοι πρόφρων θεὸς ὅπασε θέσπιν ἀοιδήν».²⁾

Καὶ καλῶς μὲν οἱ ἐπικοί ποιηταί, ἐν ἀρχῇ τῶν ποιημάτων αὐτῶν καὶ ὅπου συρράξεις τῶν ἀντι- πάλων καὶ ἀρήϊα ἔργα ἄρχονται διηγούμενοι, ἐπικαλοῦνται τὰς Μούσας, καλῶς δὲ καὶ ὁ τοῦ ὁμηρικῶν ἕμνου εἰς Ἀπόλλωνα Πύθιον ποιη- τῆς λέγει ὅτι ἐν χορῶ μετὰ τῶν Χαρίτων καὶ τῶν Ὠρῶν καὶ τῆς Ἀρμονίας καὶ τῆς Ἥβης καὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ὠρχεῖτο καὶ ὁ Ἄρης ὑπὸ τοὺς τόνους τῆς γλαφυρᾶς φόρμιγγος τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ αἱ Μοῦσαι ἦδον «θεῶν ἄμβροτα δῶρα».

Καὶ μετὰ τῶν ἀθανάτων δώρων τῶν θεῶν εἶναι καὶ ὁ πόλεμος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου, ὅτε καὶ εἶναι «πάντων πατήρ», αἱ δὲ Μοῦσαι ὑμνοῦσι τότε τοῦ Ἄρεως τὰ αἰμώρη- ρατα ἔργα, φόνους, ἀνδροκτασίας. Πρὸς τὸν ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ αἰτίας πολεμιστήριον ἀλαλη- τὸν ἔρχονται εἰς ἀρμονίαν τῆς λύρας οἱ τόνοι καὶ τῆς Μούσης ὁ ἀργυρόφωνος ἕμνος, ὥστε ν' ἀλη- θεύῃ ὁ Ἀλκμᾶν κηρύσσων ὅτι «ἔ ρ π ε ι ἄ ν τ α τ ῶ σ ι δ ἄ ρ ω τ ὸ κ α λ ῶ ς κ ι θ α ρ ἰ σ δ ε ι ν».³⁾ Ὡς ἀπέδειξε τοῦτο ὁ Ἀλκαῖος ὅχι μόνον ἐγκω- μάζων τὸν μαρμαίροντα ἐκ χαλκῶν ὄπλων δό- μον, ὅχι μόνον λόγοις εἰπὼν ὅτι τὸ ἀποθανεῖν ἐν πολέμῳ τίμιον,⁴⁾ ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λαβὼν ὄπλα

κατὰ τοῦ τυράννου Μυρσίλου καὶ διὰ τὸ Σίγειον πολεμήσας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐν Αἰγύ- πτω διατρέψας ὡς πολεμιστῆς. Ὁ Αἰσχύλος δὲ παρακαλεῖ νὰ γραφῇ ἐπὶ τοῦ σήματος αὐτοῦ οὐχὶ ὅτι ἐνίκησε δεκαπεντάκις ἐν τῷ θεάτρῳ ἀντιπάλους ὡς ὁ Φρύνηος καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ἀλλ' ὅτι ἦτο ἐκ τῶν εὐδοκίμων μαχητῶν τοῦ Μαραθῶνος. Καὶ ὁ Σωκράτης δὲ τοῦ ἀριστείου ἀνδρείας ἀκροῖθῃ ἄξιός καὶ ἐν Ποτιδαίᾳ καὶ ἐν Δηλίῳ, καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐγένετο ὁ ἡγεμὼν τῆς περιλαλήτου καθόδου τῶν Μυρσίων καὶ ὁ Λογγί- νος¹⁾ ὑπερήσπισε τὴν Παλμύραν καὶ ὁ Δέξιπ- πος²⁾ κατετρόπωσε καὶ ἐδίωξεν ἐκ τῶν Ἀθη- νῶν τοὺς Ἑρούλους, καὶ κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Περσῶν ἡρωϊκὸς πολεμιστῆς ἐδείχθη ὁ Ἰουλιανὸς ὁ χαρίεις συγγραφεὺς τοῦ Μισο- πώγωνος.

Διότι αἱ Μοῦσαι μάλιστα διεγείρουσιν ἐν ἡμῖν τὴν προσωπικὴν ἢ τὴν ἐθνικὴν ὑπερηφανίαν, διαθέτουσι δ' ἡμᾶς μουσικαί τινας θούριοι τόνοι φιλοπολέμους. Οὕτως ὁ αὐλητῆς Ἀντιγενίδης τὸν ἀρμάτειον νόμον αὐλῶν παρέσυρε καὶ διέ- φλεξε τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν ψυχὴν, ὥστε ὀρμή- σας ἐκεῖνος εἰς τὰ ὄπλα του νὰ φέρῃ τὰς χεῖρας εἰς αὐτά.³⁾ Πάγκαλον δ' ἔργον καὶ ἐν τῇ μου- σικῇ τελῶν ὁ Ἀλέξανδρος Ἀριστοτονικοῦ τοῦ κιναρφοῦ, ὅστις ἐν μάχῃ ἔπεσεν ἀγωνισάμενος λαμπρῶς, ἔσθισε χαλκοῦν τὸν ἀνδριάντα ἐν Δελ- φοῖς λύραν κρατοῦντα καὶ τὸ δόρυ προβεβλημέ- νον ἔχοντα «οὐ τὸν ἄνδρα τιμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ μουσικὴν κοσμῶν, ὡς ἀνδροποιόν, καὶ μά- λιστα δὴ πληροῦσαν ἐνθουσιασμοῦ τοὺς γνησίως ἐντρεφομένους». Αὐτὸς δέ, ὁ μόνος καὶ ἐν πᾶσι μέγας, οὐ μόνον τὴν Ἰλιάδα ἐν τῷ πολυτιμωτάτῳ τῶν ἀπὸ τοῦ Δαρείου ἑλαφύρων ἐν Ἰσοῦ, τῷ ἐκ νάρθηκος διὰ χρυσοῦ καὶ ἀδάμαντος καὶ ἄλλων λίθων τιμίων κατακόσμῳ κιβωτίῳ, ἐφύλαξεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, τῶν Μουσῶν τὸ ἀγιώ- ταιον τέμενος, τὰς τριακοσίας ἀσπίδας ἀπὸ τοῦ

1) Πλουτ. πότερον Ἀθην. ἐν πολέμῳ κτλ. 1.

2) Ὀδυσσ. θ, 487 κει.

3) Ἀλκμ. 35 (14).

4) «Τὸ γὰρ Ἄρευσι καθάνην κάλον».

1) Ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ ὕψους λόγου.

2) Ὁ συγγραφεὺς τὰ μετὰ Ἀλεξάνδρον, Σκυθικὰ καὶ Χρονικὰ.

3) Πλουτ. Ἀλεξάνδρου τύχ. ἢ ἀρετ. Β', 2.

Γρανικοῦ ἔπεμψεν, ὅπου δὲ τῆς βροβάρου γῆς νικητῆς εἰσῆρχετο, ἀγῶνας γυμνικὸς ἀλλὰ καὶ δραματικὸς καὶ μουσικὸς ἦγεν.

Τοῦτο δ' ἐποίει ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ τοῦ γένους ἡμῶν οὕτως ἐκέλευεν ἢ ψυχὴ ἦτις ἅμα μὲν φιλοπόλεμος ἦτο, ἅμα δὲ ἐμμελῶς εἶχε πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν ὥστε συνε- στράτευε μὲν κατὰ τῶν Ἀργοναυτῶν ὁ Ἀμφίων καὶ μετὰ τῶν Ἀργείων κατὰ τῶν Θηβῶν ὁ Ἀμφιάραος καὶ ἐφόνευσεν τὸν Μελάμπρον, τὸν ἡρωϊκώτατον τῶν τῆς πόλεως προασπιστῶν τὸν ἀποκτείναντα τὸν Μηκιστέα καὶ τὸν Τυδέα. Αὐ- τοὶ δὲ οἱ κατὰ τῶν θεῶν ἀνιστάμενοι Ἀλωάδαι, οἱ Γίγαντες Ἐφιάλτης καὶ Ὄτος, πρῶτοι πάντων ἐν Ἀσκήῃ εἰς τὰς Μούσας ἔθυσαν καὶ ὠνόμα- σαν τὸν Ἐλικῶνα ἱερὸν τῶν Μουσῶν, ὡς παρα- δόξως, ἀλλ' οὐχὶ ἀλόγως διηγεῖτο ἐν Βοιωτίᾳ ἢ παραδόσις. Καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς δὲ «ὁ σιδήρεον ἐν φρεσὶν ἔχον θυμόν», ὁ πληρῶν τὴν κοίτην τοῦ Σκαμάνδρου μὲ τῶν Ἰρῶν τὰ πτώματα, ὅτε ἀπεσφύρη τῆς μάχης, ἔκρουε τὴν φόρμιγγα αὐτοῦ ἦδων κλέα ἡρώων παλαιότερων, ὅπως τὰ κλεφτόπουλα μετὰ τὰς νίκας καὶ τὰς καταστρο- φὰς ἐλάμβανον τὸν ταμπούραν καὶ ἔψαλλον τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν καλλονήν, ὅπως ὁ καπετὰν Γιώτης ἀποθνήσκων λέγει εἰς τὰ παληγράρια του.

«Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, βάλτε με νὰ καθίσω
καὶ στρώστε μου δειροῦ κλαρὶ ν' ἀναπαῶ ἡγάκι
καὶ φέρετε μου τὸν ταμπούρα, τὸ λυπερὸ παίρνιδι,
νὰ τραγουδήσω θλιβερὰ καὶ παραπονεμένα
τὴν πίκρα τῆς λαβωματιάς.

Ἀλλὰ τὴν ἀρμονίαν τοῦ Ἄρεως καὶ τῶν Μουσῶν μαρτυροῦσιν οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Σπαρ- τιᾶται ἐκεῖνοι μὲν οἱ ἀδρὰ μόνον σώματα νο- μιζόμενοι ὅτι εἶχον, οἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν σκαιότητα σκωπιόμενοι, ἀπέδειξαν ὅτι δὲν ἠρμόζετο καλῶς εἰς αὐτοὺς ἢ παροιμιώδης φρά- σις οὐ β ο ι ὡ τ ι ο ν, διότι οὐ μόνον ἐκ τῶν πρώτων αὐτοὶ ἴδρυσαν ναοὺς εἰς τὰς Μούσας, οὐ μόνον ἀθλητὰς θαυμασίους ἔπεμπον καὶ εἰς Ἀθήνας διὰ τοὺς δραματικὸς ἢ ἄλλους χοροὺς, ἀλλ' ἔχουσι νὰ δείξωσι τὸν Ἡσίοδον, τὴν Κό- ρινναν, τὴν Μύρτιν, τὸν Πίνδαρον, τὸν Πλου- τάρχον, τὸν Ἐπαμεινώναν. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται,

ὧν ἡ πόλις νομίζεται ἀξέστου πολεμιστῶν στρα- τόπεδον, καὶ ἱερὸν Μουσῶν παρὰ τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου εἶχον ἰδρύσῃ καὶ τοὺς νέους διὰ γεν- ναίας ποιήσεως καὶ τῆς δωριστὶ ἐπαίδευον ἀρ- μονίας τῆς περιοσμένου, ὥστε κατὰ τὰ φειδίτια ποιητῶν λόγοι ν' ἀκούωνται καὶ μουσικῇ, χοροὶ δὲ νὰ πληρῶσι τὴν περσοικὴν στοὰν καὶ τὸν Πλαταιστὰν καὶ τὰ ἱερὰ θαυμαστῆς ἔμμελειας. Ἐκ τούτου καὶ ὁ Τέρεπανδρος ἔλεγε, τὴν Σπάρ- την ἐπαινῶν,

Ἐνθ' αἰχμάτε νέων θάλλει καὶ μῶσα λίγεια
καὶ ὁ Πίνδαρος

Ἐνθα βουλαὶ γερόντων καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύ- οισιν αἰχμαὶ καὶ χοροὶ καὶ Μοῖσα καὶ ἀγλαΐα.¹⁾

Τὰς ἐκστρατείας δ' ἐποιοῦντο οὐχὶ μετὰ σαλ- πύγγων δευφώνων ἀλλὰ πρὸς τὰ μέλη αὐλῶν καὶ ὑπὸ τὰ κρούσματα λύρας καὶ κιθάρας,²⁾ πρὸ τῶν μαχῶν δὲ ἔθνον εἰς τὰς Μούσας, οὐχὶ μόνον ἵνα ἕμνων ἄξια πράξωσιν, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἐμμελῶς καὶ τὴν τάξιν, ὡς τελείου χοροῦ ἀρμο- νίαν, φυλάττοντες διεξαγάγωσι τὸν ἀγῶνα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῶν μαχῶν ἦδον τὸν παιᾶνα οὐχὶ βεβαίως, ἵνα θάρρος εἰς ἑαυτοὺς ἐμβάλλωσιν οἱ ἀπτόητοι, ἀλλ' ἵνα μη- δαμῶς ταράσσοντες τῆς τάξεως τὸ εὐρυνθμον ἐπέλθωσι κατὰ τῶν πολεμίων.

(Ἐπεταὶ συνέγεια)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΓΝΩΜΑΙ ΣΟΦΑΙ

Ζημίαν αἰροῦ μάλλον ἢ κέρδος αἰσχροῦν· τὸ μὲν γὰρ ἅπαξ σε λυπήσει, τὸ δὲ διὰ παντός.

Κίλων
Ζῆν κρεῖττον ἐστὶν ἐπὶ στιβάδος κατακείμε- νον καὶ θαρρεῖν ἢ ταράττεσθαι χρυσοῦν ἔχοντα κλίβαν.

Βίας
Κακὸν οὐδὲν φύεται ἐν ἀνδρὶ θεμέλια θεμένῳ σοφίας σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν **Ξενοφῶν**
Τεθνᾶναι πολλῶ κρεῖττον ἢ δι' ἀκρασίαν τὴν ψυχὴν ἀμαυρῶσαι.

Πυθαγόρας
Μόνῳ τῷ λόγῳ καθάπερ ἐπιτρόπῳ παρακατα- θετέον τὸν βίον καὶ τὴν νεότητα. **Σωκράτης**
Τὸν χρηστὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα δεῖ τῶν προ- γεγεννημένων μεμνησθαι, τὰ δὲ ἐνεστώτα πρῶ- τειν, περὶ δὲ τῶν μελλόντων φυλάττεσθαι.

Ἰδοκράτης

1) Πινδ. ἀποσπ. 213.

2) Πανσ. 3.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Α'.

Ὅτι ἐν ταῖς παροιμίαις, τοῖς ἔφομοις, τοῖς μύθοις, ταῖς εὐχαῖς, ταῖς ἀραῖς, ταῖς δεισιδαιμονίαις καὶ τοῖς ἀνιγμάσι λαοῦ τινος ἀποκρυσταλλοῦνται καὶ ἀντικατοπτρίζονται τὰ φρονήματα καὶ ἀπεικονίζεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτοῦ κοινῶς ὁμολογεῖται· διὸ καὶ ἡ τῶν περὶ ταῦτα φιλοτίμως ἀσχολουμένων ἐργασία ἐθνικὴ ὄντως θεωρεῖται, καθόσον μόνον δι' ἐμβριθῶν λογογραφικῶν μελετῶν κατὰ βάθος οἱ λαοὶ γνωρίζονται καί, σὺν τοῖς ἄλλοις, τελεσφόροι αἱ πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν διδασκαλαὶ ἀποβαίνουσι.

Βεβαίως, καὶ εὐτυχῶς δέ, τῶν θεσσαλικῶν παροιμιῶν πλεῖστοι μὲν πολλαχοῦ, πολλαὶ δὲ καὶ ἀπανταχοῦ τῆς τ' ἐλευθέρως καὶ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος ἀπαντῶνται — τὸ κοινὸν τῶν φρονημάτων καὶ τῶν σκέψεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀριθίως μαρτυροῦσαι — ἠλλοιωμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον εἴτε ἐν ταῖς λέξεσιν εἴτε ἐν τῇ προφορᾷ, κατὰ τὰς φυσικῶς ἀναγκαίας συνηθείας τῶν τοπικῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων· οὐχ ἥτιον ὁμως, παραβάλλον θεσσαλικὰς πρὸς μακεδονικὰς παροιμίας, μεγάλην ὁμοιότητα μεταξὺ αὐτῶν ἐν πολλοῖς παρετήρησα.

Τῆς μελέτης ταύτης οὐσης δοκίμιον μελλούσης συστηματικωτέρας θεσσαλικῆς λογογραφίας, δὲν ἐθεώρησα ἀναγκαῖον ὅπως κατὰ τὴν παραδεγμένην τάξιν τὰς παροιμίας κατατάξω.

Ἐν τῇ παραβολῇ τῶν θεσσαλικῶν παροιμιῶν πρὸς μὲν τὰς τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν ἔσχον ὁδηγὸν τὸ μέγα ὁμολογουμένως ἔργον «Μελέταις περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ» τοῦ σεβασιοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου κ. Ν. Γ. Πολίτου, πρὸς δὲ τὰς μακεδονικὰς εἰδικώτερον καὶ τὴν ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς ἐταιρείας» βραβευθεῖσαν συλλογὴν τοῦ Μακεδόνα καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου.

Κατὰ καθῆκον, πρὸς πάντας τοὺς προσενηχθέντας ἵνα μὲ δεινολύνωσιν εἰς τὴν μελέτην

μου ταύτην, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν ἐν Δαρίσῃ σεβαστόν μοι καθηγητὴν κ. Ἀχ. Τζάρτζανον, τὴν εὐγνωμοσύνην μου δημοσίᾳ ἐκδηλῶ.

1. Ἄνθρουπον γλέπς, καρδιά δὲ γλέπς.
(Ἐν Γορτυνίᾳ: Ἄνθρωπο βλέπεις κ' ἄνθρωπο κρένεις).

Δύσκολον συνήθως ἐστὶ τὸ γινῶναι τὸν ἄνθρωπον ἐκ πρώτης ὄψεως.

2. Ἄλλιχ ποῦ σῶνι τὸ ψουμί τ'
καὶ τὸν πέρ' ἢ νύχτα

Ἄλλοίμονον εἰς τὸν γηράσκοντα, ὅταν τῶν πρὸς τὸ ζῆν στερεῖται.

3 Ἄπιαστους κλέφτς, καθήριους νοικοκύρς.

Ὅμοια πρὸς τὸ: ἄγνωστος κλέπτης, ἀθῶα περιστερά.

4. Ἄσχημέ μου κ' ἀχαμνέ μου,
τί νὰ προτοφάμι βράδου;

Ὅμουρφέ μου καὶ καλέ μου
τί νὰ φάμι βράδι;

(Ἐν Κρήτῃ λέγεται: Ἄσχημέ μου, βάλ' νὰ φάμε — Ὅμουρφέ μου ποῦ νὰ τὸ θρω; Ἀπαντᾶται καί: Ἄσχημέ μου κ' ἀπρεπέ μου, τί θὰ προτοφάμε βράδου;)

Ἡ σύζυγος μὴ ὄραϊον μὲν τὴν μορφήν, ἀλλ' εὐφυοῦς καὶ φιλέργου, ἄρα καὶ εὐποροῦντος, ἀνδρός, μεθ' ὑπερηφανείας πως ἐρωτᾷ αὐτὸν τί εἶδος φαγητοῦ διὰ τὸ ἐσπέρας προτιμᾷ, ἐνῶ τούναντιον ἐτέρα σύζυγος ὄραϊον μὲν, πλὴν ἀνικάνου καὶ ὀκνηροῦ ἀνδρός, στερουμένου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, μετὰ πικρᾶς τινος εἰρωνείας αὐτὸν ἐρωτᾷ, τί θὰ δειπνήσωσιν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ ἀξία τινὸς δὲν ἐγκείται ἐν τῇ ὠραιότητι αὐτοῦ, ἀλλὰ κρίνεται ἐκ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐργατικότητος αὐτοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ νεᾶνις, προκειμένου νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον κοινωνίαν, δὲν πρέπει νὰ προβλέπῃ εἰς τὸ κάλλος τοῦ μέλλοντος συζύγου, ἀλλ' εἰς τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας.

5. Ἀκριβὸς 'ς τὰ πίτυρα καὶ φτηνὸς 'ς τᾶλεθρι.

(Ἀπαντᾶται καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ, Ἠπειρῷ, Ἀθῆ-

ναις, Βάρνη, Μάνη, Γορτυνία καὶ Κυκλάδι].

Ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν φειδωλῶν μὲν περὶ εὐτελέστατα πράγματα ὄντων, δαπανῶντων δ' ἀφειδῶς τὰ μεγάλα καὶ πολύτιμα.

6. Ἄπ' τ' ἀγκάθι βγαίνει λουλοῦδι
κ' ἄπ' τὸ λουλοῦδι βγαίνει ἀγκάθι

ἢ

Ἄπὸ τριαντάφυλλο ἀγκάθι
κ' ἄπ' ἀγκάθι τριαντάφυλλο
(εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη λέγεται: Ἄπ' ἀγκάθι βγαίνει ρόδο κ' ἀπὸ ρόδο βγαίνει ἀγκάθι)

Ἐκ γονέων πονηρῶν πολλάκις χρηστοὶ γεννῶνται υἱοί, τὰνάπαλιν δ' ἐκ γονέων ἀγαθῶν τέκνα πονηρά.

7. Βρουμάς, δάχλου μ', δὲ βρουμάς ἴθό μ' εἶσι.

Τὰ ἡμέτερα, οἰαδήποτε καὶ ἂν ὦσιν, εἰσὶ πάντοτε προσφιλή.

8. Βάνουμι καὶ τσί κουσκινούς τὸν ἄνδρα
ἴσια μὲ τσίπραματεφτάδες.

(πραματεφτάδες = πλανόδιοι ἔμποροι Ἐν Λέσβῳ: Ἀνακατώνιτι τσί γι ἄντρας μ' μὲ τοῖςπραματνυτάδες).

Ἐπὶ τῶν ἀναξίως ἐπιδιωκόντων μείζονα παρὰ τῶν ἄλλων ὑπόληψιν ἢ τῶν ἐπιχειρούντων ἀνώτερα τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν.

9. Γιὰ τὸν γαμπρὸ γεννάει κ' ὁ κόκουτας.

Ἀναφέρεται εἰς τὴν πενθερὰν περιποιουμένην τὸν γαμπρὸν μᾶλλον τῶν ἰδίων αὐτῆς τέκνων. Τὸ ἀντίθετον ἀτυχῶς συμβαίνει μεταξὺ πενθερᾶς καὶ νύμφης.

10. Δένι τὴ γάτα καὶ τρώει ψουμί.

(Ἐν Μακεδονίᾳ: Τὸν ἄγγελό του νερὸ δὲν δίνει).

Χαρακτηρισμὸς φιλαργύρου, ὅστις ἀρνεῖται τὴν ἀναγκαιοῦσαν ποσότητα ἄρτου καὶ εἰς αὐτὴν αὐτοῦ τὴν γαλῆν, ἢν μακρὰν τῆς τραπέζης κατὰ τὴν ὄραν τοῦ φαγητοῦ δένη.

11. Ἐκς καλὸ παιδί, τί τὸ θέλτς τὸ βιό,
ἔκς κακὸ παιδί, τί τὸ θέλτς τὸ βιό.

Οἱ γονεῖς εὐτυχοῦσιν οὐχὶ ὅταν μεγάλην περιουσίαν ἀποκτώσιν, ἀλλ' ὅταν χρηστοὺς γεννώσιν υἱούς, καὶ τὰνάπαλιν δυστυχοῦσιν οὐχὶ ὅταν

περιουσίας στερῶνται, ἀλλ' ὅταν τὰ τέκνα αὐτῶν τῆς εὐθείας ἐκκλίνωσιν ὁδοῦ.

12. Ὁ παλαβὸς εἶδι τὸν μιτςμένου κ' ἔφυγι.

Ὁ ἐν μέθῃ διατελῶν πολλῶν χείρων καὶ μᾶλλον ἐπικίνδυνος τοῦ παράφρονος ἐστίν.

13. Ὁ λύκος τρίχα ἀλλάζει
μουαλὸ δὲν ἀλλάζει.

(Ἐν Μακεδονίᾳ: Ὁ λύκος τὸ μαλλὶ ἀλλάζει, τὸ κεφάλι δὲν τὸ ἀλλάζει· Ἐν Σπάρτῃ, Σίφνῳ καὶ ἄλλαχοῦ:

«Ὁ λύκος καὶ ἂν ἐγέρασε καὶ ἄλλαξε τὸ μαλλί του, μὴδὲ τὴν γυνῶσιν ἄλλαξε μὴδὲ τὴν κεφαλὴ του»)

Ἡ παροιμία ἐφαρμόζεται ἐπὶ ἀνθρώπου, ὅστις, τῆς εὐθείας παρεκκλίνας ὁδοῦ κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, καὶ ἀνδρωθεῖς, δὲν ἐπανέρχεται πλέον εἰς αὐτὴν παρ' ὅλας τὰς συμβουλάς καὶ παραινέσεις. Φαίνεται ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ῥητόν: «Φύσιν οὐδ' ὀφθίδιον μεταβαλεῖν».

14. Ὁ χορτᾶτος τὸν νηστικὸ δὲν τὸν πιστεύει.

Πολὸ ὀρθή.

15. Ἡ τιμὴ τιμὴ δὲν ἔχει, καὶ καλότυγος ἄπ' τὴν ἔχει.

Καλλίστη παροιμία, μακαρίζουσα τὸν ἔχοντα ἀλώβητον τὴν μὴ ἀποτιμωμένην εἰς χορήματα τιμὴν.

16. Ὁ κόσμος θκότς ψουμί τρῶν
κὶ ξένες συλλογές τραβᾶν.

Ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐλαττώματος τοῦ νὰ σκεπτόμεθα πολλάκις περὶ ξένων ὑποθέσεων, χωρὶς νὰ καλώμεθα πρὸς τοῦτο.

17. Θεέ μ' δώσί μοι·

— τράξ' κὶ νὰ σοὶ δώσου.

Ὅμοια πρὸς τὸ πολυθρόλυτον τῶν ἀρχαίων: «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει».

18. Κουφὸν καμπάνα κ' ἂν λαλῆς,
τυφλὸν κ' ἂν θυμιατίξ,
τὸν μιτςμένου κ' ἂν κερνᾶς
οὔλα γαμμένα τάκς (= τὰ ἔχεις).

Ὅτι πρέπει ἡ εὐσεβεία νὰ παρέχῃται οὐχὶ

τῷ τυχόντι, ἀλλὰ τῷ δεομένῳ αὐτῆς.

19. Κυτῶντας ἢ καλλιακοῦδα τσί πέρδι-
κας τὴν περπασιά, χάνι καὶ τῆ θκή τς.

*Οτι οἱ ἰδιαιτέραν πρὸς τὴν ξενομανίαν συμ-
πάθειαν τρέφοντες κινδυνεύουσι νὰ πάθωσι δ,τι
καὶ ἡ καλλιακοῦδα (κάργια), ἦτις, προσπαθοῦσα
νὰ μιμηθῆ τὸ βάδισμα τῆς πέρδικος. ἀπόλεσε
καὶ τὸ ἑαυτῆς.

20. Κάλλια τὸ μάτι, πέργια τὸνομά τ'.
(Ἐν Μακεδονίᾳ· Κάλλια νὰ βγῆ τὸ μάτι σου
παρὰ τὸ δνομά σου).

Προτιμότερον εἶναι νὰπολέση τις τὸν ὀφθαλ-
μὸν αὐτοῦ ἢ νὰποκτήσῃ παρὰ τῇ κοινωνίᾳ κα-
κὴν φήμην.

21. Μπᾶτι σκύλοι ἀλέστι
κι' ἀλιστικά μὴ δῶστι.

*Απαντᾶται πολλαχού τῆς Ἑλλάδος, ἐφαρμο-
ζεται δ' ἐπὶ τῶν οὐχὶ καλῶς διοικούντων τὰ τοῦ
ἰδίου οἴκου καὶ ἐμπιστευομένων τὴν διαχείρισιν
αὐτῶν εἰς ἄρπαγας καὶ καταχραστάς.

22. Μαῦρο εἶν' τὸ χαδιάρι
μὰ τὸ τιμοῦν ὁ κόσμος
ἢ

μαῦρο εἶναι τὸ χαδιάρι
μὰ τὸ τρῶν ἢ βασιλτισ,
ἄσπρο εἶναι τὸ χιόνι
μὰ τὸ κατοουροῦν τὰ σκλιά.

*Οτι ἡ ἀξία πράγματός τινος δὲν ἔγκειται ἐν
τῇ ἑξωτερικῇ αὐτοῦ μορφῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀληθεῖ
ποιότητι αὐτοῦ. Ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας ταύ-
της φαίνεται ἔχουσα σχέσιν πρὸς τὴν τῆς ὑπ'
ἀριθ. 4.

23. Μία φορά θέλτσι κι' ὁ Οὐβρός
νὰ καθαλικέψη τὸ γουμάρι
ἔτυχε ἄμερα σαββάτου.

Οἱ φανατικοὶ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ
σαββάτου οὐδὲν πράττουσι, μὴ ἀνάπτοντες καὶ
τὴν θερμάστραν, ἀλλ' οὐδ' αὐτὴν τὴν λυχνίαν,
ἀναπληρούμενοι δ' εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν ὑπηρε-
τῶν τῶν παντοπωλείων. Ἡ παροιμία ἐφαρμο-
ζεται ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ταξει-
δονούντων, πρὸς οὓς ἐμφανίζονται ἀλλεπάλληλα

ἐμπόδια, ματαιοῦντα πολλάκις καὶ αὐτὸ τὸ τα-
ξείδιον.

24. Ὅπ' ἀκοῦς πολλὰ κεράσια
πάρ' ἓνα μικρὸ καλάθι.

(Καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, Ἡπειρῷ, Χίῳ, Πάτρῳ,
Λέσβῳ, Κρήτῃ, Κεφαλληνίᾳ, Κυκλάδι κλπ. μετὰ
τινῶν παραλλαγῶν).

*Οτι καλὸν νὰ ὤμεν δύσπιστοι πρὸς ἀφειδεῖς
ὑποσχέσεις ἢ νὰ μὴ ἀξιῶμεν προσοχῆς ὑπερβολι-
κοῦς ὑπὲρ τινος ἐπαίνους.

25. Ὅποιους θέλει ν' ἀγαπήσῃ,
πρέπει νάχ' ὑπομονή,
μαχαιριές νὰ τὸν βαροῦνι
καὶ νὰ λέη δὲν μὲ πονεῖ.

(Ἐν Δακίᾳ, Θράκῃ καὶ Λέσβῳ ἀπαντᾶ·

*Ὅποιος θέλει νὰγαπήσῃ
θέλει νὰ χασομερήσῃ,
θέλει κι' ἄσπρα νὰ ξοδιάσῃ
καὶ νὰ μὴ τὰ λογαριάσῃ).

Κατὰ μὲν τὴν πρώτην παροιμίαν, διὰ τὸν ἔ-
ρωτα μεγάλη ἀπαιτεῖται ὑπομονή, κατὰ δὲ τὴν
δευτέραν θυσία χρόνου καὶ χρήματος.

26. Ὅπου θὰ στρώϊσ', ἔτσι θὰ κοιμηθῆς.
Ἄναλόγως πρὸς τὴν ἐργασίαν, τῶν καρπῶν
θὰ ἀπολαύσῃς.

27. Λαγός τῆ φτέρη ἔσειε,
κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ του.

*Ὡς ὁ λαγός, μὴ προφυλασσόμενος ἀλλὰ τὸ
θαμνῶδες σείων φυτόν, τὴν προσοχὴν τοῦ κυ-
νηγοῦ προσείλκυσε καὶ ἐφρονεῦθη ὑπ' αὐτοῦ,
οὕτω καὶ οἱ ἐν γνώσει ἐπιχειροῦντές τι μὴ ὀρ-
θὸν πάντοτε οὐχὶ εὐχάριστα ἀποτελέσματα ἔ-
χουσι.

28. Σὶ ξένου φαῖ πιπέρι μὴ βάντς.

(Ἐν Λακεδαίμονι: «Ἀπὸ πῆτα ποῦ δὲν
τρῶς, μὴ σὲ μέλλει κι' ἂν καῖ»).

*Οτι εἰς ξένας ὑποθέσεις δεόν νὰ μὴ ἀναμι-
γνώμεθα.

29. Τὸν παλαθὸν καὶ τὸν χουργιατί
ἢ ξένες ἢ συλλογές τὸν τρῶν.

Οἱ τὰς φρένας μὴ ἔχοντες σῶας, ἀμελοῦντες
τῶν ἰδίων αὐτῶν ὑποθέσεων, περὶ τῶν ξένων
μόνον ἀνωφελῶς σκέπτονται.

30. Ρῶτζαν τὸ μπλάρι;

«πχοῖδς εἶνι ὁ πατέραῖς;»

«κι' εἶπι: «νά! ἢ μάνα μ'».

*Ὡς γνωστόν, ὁ ἡμίονος γεννᾶται ἐκ πατρὸς
ὄνου καὶ μητρὸς ἵππου, αἰδούμενος δὲ διὰ τὴν
ἐκ πατρὸς καταγωγὴν, εἰς τὴν σχετικὴν ἐρώτησιν
ἔδειξε τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἡ παροιμία δύναται
νὰ ἐφαρμοσθῆ ἐπὶ υἱῶν πατρὸς μὲν ἀσήμου,
μητρὸς δ' ἀνηκούσης εἰς σημαίνοντα ὀπωσδή-
ποτε οἶκον.

(ἀκολουθεῖ)

Δ. Α. ΚΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ

Ἄσματα Καρῶν Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας

Η ΚΑΠΕΤΑΝΟΣ

Δώδεκα χρόνια ἔχω ἄγῳ κλέφτης καὶ καπετάνος
Καὶ νάν'νας δὲ μ' ἐγγώρισε πῶς εἶμ' ἐγὼ κοράσιο!
Μιὰ ἡμέρα, μιὰ ἑορτὴ ἡμέρα, πρώτη ἑορτὴ τοῦ χρόνου
Βγῆκα νὰ παῖξω τὸ σπαθί μ', νὰ ὀρίξω ἔς τὸ σημάδι.
Καὶ ὀλχροντας καὶ παίζοντας ἔκοπα τὰ τσαπράζια (βῦζα)
Καὶ φάν'καν τῆς κόρης τὰ βουζιά τῆς κόρης κορφοβοῦ-
*Ἐνας τὰ λέγει μάλαμμα, κι' ἄλλος καθάριο ἀσῆμι, [ζια.
*Ἐνα μικρὸ κλεφτόπουλο, μικρὸ διαβολισμένο,
Αὐτὸ μόνο τὰ ἄγῳρισε, ἄγῳρισε καὶ τοὺς λέγει:
«Οὐδὲ μάλαμμ' εἶν' αὐτὸ, κι' οὐδὲ καθάριο ἀσῆμι.
Αὐτὰ εἶναι τῆς κόρης τὰ βουζιά τῆς κόρης κορφοβοῦζια».

ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

(Μετάφρασις ἀποσπασμάτων τοῦ βιβλίου τοῦ Ἄγγλου
G. F. Abbott)

Β'

Κυριακὴ εἰς τὸ Μελένικον.

*Ἐλυκοχάρτζε μόλις ὅταν μ' ἐξύπνησαν οἱ
ζωηροὶ κέρκτος σαλπισμοὶ σημαίνοντος τὸ ἐγερ-
τήριον. Οἱ ἀναριθμητοὶ ἀλέκτορες τῆς πόλεως
ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἐλάμβανον ἰδιαιτερον ἐνδιαφέ-
ρον εἰς τὸ ἄγγελμα καὶ ἀπαντοῦσαν μὲ δύναμιν
ἢ ὁποῖα κατέστησεν ἀδύνατον τὸ νὰ ξαναπάρω
ὑπνον· αἱ κραυγαὶ τῶν ἐσκέπαζαν ἄλλας ἀσθε-
νεστέρας, ὁποῖαι ἦσαν αἱ ἀναριθμήτου στρατεύ-
ματος χηνῶν καὶ νησσαρίων. Ἡ πρώτη μου ἡμι-
στοκοιμισμένη σκέψις ἦτον ὅτι ὁ κόσμος ὅλος κατ'

ἐκείνην τὴν νύκτα εἶχε μεταμορφωθῆ εἰς ἀπέ-
ραντον ὄρνιθων με τὸν ἑαυτόν μου ὡς ὄρνιθο-
τρόφον, καὶ ἡ δευτέρα ὅτι ἦτο Κυριακὴ ἐσκέ-
φθην δὲ τοῦτο διότι ἤκουσα τὰ κουδουνίσματα
τῶν σαράντα παλαιῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Μελένικου.

Ἐνδυθεὶς ἐξῆλθα. Παρεκτός τοῦ ἐκκωφαντι-
κοῦ θορύβου τοῦ παραγομένου ἀπὸ τὰ ὄρνιθικ, ἡ
πόλις ἐδείκνυεν ἐλάχιστα σημεῖα ἀφυπνίσεως.
Ὁ Τοῦρκος πεταλωτῆς ἀπέναντι δὲν εἶχεν
ἀκόμη ἀρχίσει τὸ καθημερινόν του μεταλλικὸν
τραγοῦδι ἐπὶ τοῦ ἄκμονος· ὁ δὲ Τοῦρκος κερ-
φετῆς ὁ ὅποιος εἶχε τοποθετήσῃ τὸ κερφενεῖον
του κάτωθεν τῆς σκιᾶς παλαιοῦ καὶ κομβώδους
πλατάνου ἐπὶ τῆς ὄχθης, ὀλίγα μέτρα πέρα
πέρα τοῦ χανίου μου, ἐκείνην τὴν στιγμὴν μό-
λις ἀναπτε τὸ ἀμαγκάλι» του. Τοῦτο ἐντὸς ὀλί-
γων λεπτῶν ἔκαμε ζωνρὰ ἀπὸ τὸ ἰσχυρὸν φύ-
σημα τοῦ Τοῦρκου καὶ καθ' ἣν ὤραν μακρόουρα
ἱμπρῖκία ἤρχιζαν νὰ βράζου, τὸν ἐπλησίισα διὰ
νὰ τοῦ εὐχηθῶ τοῦ Ἀλλάχ τὴν εὐλογίαν διὰ
τὴν νέαν ἡμέραν καὶ νὰ τοῦ παραγγείλω ἓνα
καφφέν.

Καθὼς ἐπερίμενα ἐκεῖ, ἓνα παιδί μὲ παμμέ-
γιστον δίσκον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καλὰ ἰσορ-
ροπημένον διῆλθε καὶ ἡ διαπεραστικὴ φωνὴ του
εἰδοποίησεν ὅλους τοὺς ἐνδιαφερομένους ὅτι τὰ
σησαμένα κουλούρια του ἦσαν ζεστὰ ἀπὸ τὸν
φοῦρνον. Κι' ἐμὲ ἐνδιέφερον ἡ εἰδοποίησις καὶ
ἡ ἡγόρασα δύο καλοψημένκ σημίτια, τὰ ὁποῖα
μαζὶ μὲ τὸν καφφέν μ' ἐχορήγησαν, εἰς τόσον
εὐτελῆ τιμὴν, τὸ καλλίτερον πρόγευμα ποῦ ἡ-
τύχησα ἢ θὰ εὐτυχῆσω νὰ ἔχω εἰς ἄλλον τόπον
ἐκτός τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Τουρκίας.

Ἐκαθήμεν ἀκόμη ὑπὸ τὸν πλάτανον ὅταν
εἰς τῶν κυρίων, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχα φέρει
συστατικὰς ἐπιστολάς, ἦλθε νὰ μ' ἐρωτήσῃ ἂν
θέλω νὰ μ' ὀδηγήσῃ εἰς τὴν Μητρόπολιν. Ἐδέ-
χθην μ' εὐχαρίστησιν.

Ἡ λειτουργία ἦτο μακρὰ καὶ κουραστικὴ
καὶ τὸ ψάλσιμον τοῦ εἵδους ἐκείνου ποῦ ἐνέπνευ-
σεν ἓνα ἔξυπνον Ἑλληνα νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι
κατὰ τὴν γνώμην τῶν συμπατριωτῶν του ὁ
καλλίτερος δρόμος διὰ νὰ πλησιάσῃ κανεὶς τὴν

Θεότητα είναι ή μύτη. Μ' όλον τούτο, αί τελεταί τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας δὲν πάσχουν ἔλλειψιν μεγαλοπρεπεῖας καὶ ελαφροῦ μυστικισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τὰς λειτουργίας τῆς Λατινικῆς. Τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν εἶναι ἀξιοθαύμαστα καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κατὰ κανόνα ἔχουν ὄψιν ἐπιβλητικὴν. Ἡ ἐντύπωσις τοῦ σέβους καὶ μυστηρίου ἐξυψώνεται ἀπὸ τὸ ὅτι τὸ ἱερόν εἶναι συνήθως ἀόρατον διὰ λαϊκούς, ἀποκαλυπτόμενον σπανίως διὰ τῆς αὐτομάτου παραμερίσεως παραπετάσματος, καὶ ἀκόμη σπανιώτερη ἀνοιγομένης τῆς χρυσομένης πύλης. Κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτὰς ὁ λειτουργῶν φαίνεται ἰστάμενος ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς καὶ ἀπέναντι ἀνωθέν του ὁ Ἐσταυρωμένος καὶ μὲ ἀκκνην Στεφανωμένος, περιβεβλημένος ἄλλω ὅστις φωτίζεται ἀπ' ἀοράτου παραθύρου.

Ἡ Μητρόπολις εἶναι ἐντελῶς νέη· ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς παλαιότερας, ἡ ὁποία ἐκάθη τὴν παρκαμονὴν τοῦ νέου ἔτους 1895. Αὐτὴ ἡ κατκροφὴ εἶχε λυπηθεῖ φοβερὰ τοὺς Μελενικιώτας καὶ ἀκόμη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπισκέψεώς μου ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι ἀντικείμενον συζητήσεως καὶ πένθους. Διὰ τῆς πυρκαϊᾶς αὐτῆς ἠφανίσθησαν ἡ παλαιότερη ἐκκλησία τῆς πόλεως καὶ ἡ κατοικία τοῦ Μητροπολίτου καθὼς καὶ πολλὰ πολύτιμα θησαυρήματα· μεταξὺ τούτων ὑπῆρχεν ἐπισκοπικὴ μίτρα καὶ ποιμενικὴ ῥάβδος ἐκ φυσικοῦ κρυστάλλου χρυσοδεμένου, δῶρον, ἔλεγχον, τοῦ Σέρβου βασιλέως Στεφάνου Δουσάν τοῦ «Στραγγαλιστοῦ» ὑπὸ τὴν λαμπρὰν μὲν, ἀλλὰ βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ ὁποίου (1336—1356) ἡ Σερβικὴ φυλὴ εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψιστον τῆς ἱστορίας της σημεῖον δυνάμεως καὶ δόξης καὶ ἐπεκράτει ἐπὶ μεγάλου μέρους τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Ἡ αἰτία τῆς πυρκαϊᾶς οὐδέποτε ἐξηκριβώθη, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς καταβάσεώς μου τρεῖς διάφοροι διάδοσεις ἐπροτιμῶντο. Οἱ φανατικοὶ τῶν κατοίκων ἀπέδιδαν τὴν συμφορὰν εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἱ μετριοπαθεῖς εἰς τὴν τύχην, καὶ οἱ δεισιδαίμονες εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τὴν λειτουργίαν μᾶς ἐπλησίασεν ὁ

κάτοχος παρισινοῦ διπλώματος ἰατροῦ, ὅστις ἐκτὸς τῶν καθηκόντων του ὡς δημοτικοῦ ἰατροῦ, ἦτο συγχρόνως καὶ εἰς τῶν Ἐφόρων τῶν κοινωτικῶν σχολείων. Μὲ παρουσίασε σῶμα διδασκάλων καὶ ὅλοι μαζί εἰσήλθκαμεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐξέφρασα κατόπιν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσω τὸν Καϊμακάμην ἢ Διοικητὴν· ὠδηγηθεὶς λοιπὸν ὑπὸ τῆς συνοδείας μου ἔφθασα εἰς περιεργον συναρμολόγησιν καφενείου καὶ λέσχης ὅπου ἠρέσκετο ἡ Αὐτοῦ ἐξοχότης νὰ φοιτᾷ.

Ἦρα τὸν ἄνδρα καθήμενον ἐπὶ ἐξώστου καὶ πίνοντα καφέν. Πρὸς λύπην μου μ' ἐφάνη ἐντελῶς διαφορετικὸς ἀπὸ τὸ μακρογένητον, τουρβανωμένον ἀπλοϊκὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον συνεδύαζα φυσικὰ μὲ τὸν καλοκαθαρεμένον Τουρκικὸν ὑπάλληλον. Φυσιολόγος θὰ εἶχεν ἴσως περιγράψει τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Γανῆ Βέην ὡς συνδετικὸν κρῖνον μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Τούρκου ἐπισήμου. Ἦτο λιγνὸς περίπου 30 ἐτῶν νέος, καθαρὸς, μετριοπαθὴς, μετριοπαθὴς μούστακι καὶ φέρων πραγματικὰ εὐρωπαϊκὰ ἐνδύματα— ὄχι τὰ κωμικὰ μασκαράλικα ἐνὸς Σταμπούλη— καὶ μὲ ὑπερήφανον ὕφος, διὰ τὸ ὁποῖον ταῦτα τὰ πολιτισμοῦ δείγματα εὐθύνοντο. Ὁμιλοῦσε Γαλλικὰ καὶ ἐκάσπινζεν ἔτοιμα σιγαρέττα, καὶ τὰ δύο ταῦτα, προϊόντα ἐγγυαίου βιομηχανίας.

Ἡ παρουσία μου ἔδωκεν εἰς τὸ Γανῆ Βέην περίστασιν ν' ἀερίσῃ τὰ Γαλλικὰ του καὶ διὰ τοῦτο ἦτον ἐν ταυτῷ εὐγνώμων καὶ συγκαταβητικός. Μ' ἐγνωστοποίησεν ὅτι ἀνῆκεν εἰς οἰογένειαν Θεσσαλονικέων, ὅτι εἶχεν ἐμποτισθῆ εἰς τὸ Σταμποῦλ μὲ τὸ νέκταρ τῆς Δυτικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὅτι δυστυχῶς τὸ Μελένικον δὲν ἦτον ἀκριβῶς κέντρον ζωηρότητος καὶ εὐθυμίας καὶ ἀνεστέναζεν ἐνθυμούμενος τὰς φανταστικὰς διασκεδάσεις ποῦ ἐθυσίασε δεχθεὶς θέσιν εἰς αὐτὴν τὴν λυπηρὰν γωνίαν ἐξορίας.

«Mais avant tout le devoir, monsieur,» ἐψιθύρισε μὲ ὕφος μάρτυρος καὶ μ' ἐγεννήθη ἡ ἀπορία ἂν ἐσήμαινεν ὅτι ὀλόκληρον τὸ *devoir* τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ ἔγκειται εἰς τὸ νὰ πίνῃ καφέν—καὶ ἄλλα ὠρατὰ πράγματα—ἐπὶ τοῦ ἐξώστου λέσχης. Ὅπως δὲ ἄποτε ἀπέ-

φυγα ἐπιφυλακτικὰ νὰ ζητήσω διευκρίνησιν.

Μετὰ τοῦτο ἡ ἀκολουθία μου ἐπέμεινε νὰ μὲ ὠδηγήσῃ εἰς κατοικίας προϋχόντων.

Ὅπου καὶ ἂν ἐπῆγα ἦρα ἀνοικτόκαρδον ὑποδοχὴν, πολὺ εὐχάριστον δ' ἐντύπωσιν ἔλαβα περὶ τῆς καθαρότητος καὶ τάξεως τῆς ἐπικρατούσης εἰς κάθε οἶκον καὶ περὶ τῶν ἀπλῶν μὲν, ἀλλὰ ἀρχοντικῶν τρόπων τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὰς βραχυτάτας αὐτὰς ἐπισκέψεις δὲν ἐδίδοτο βέβαια καιρὸς διὰ φιλοσοφικὰς συζητήσεις, ἡ ὁμιλία μας δὲ περιστρέφετο, ἂν ὄχι περὶ τὸν καιρὸν (οἱ νότιοι εὐλογημένοι μὲ οὐρανὸν ἀναλλοίωτον καὶ μὲ λεπτὸν αἶσθημα τοῦ προσήκοντος σπανίως καταβιάζονται κατὰ τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸ ἀνόητον τοῦτο ἀντικείμενον) τοῦλάχιστον περὶ τὴν γραφικὴν τοποθεσίαν τῆς πόλεως καὶ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος, δύο προτερήματα διὰ τὰ ὁποῖα δικαίως οἱ Μελενικιώται ὑπερηφανεύονται. Ὁμιλῶν περὶ τῶν πλημμυρῶν ἐτόλμησα νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπορίαν μου ὅτι τόσον ἀνάρμοστος τόπος ἐξελέχθη ποτὲ διὰ τὴν ἴδρυσιν πόλεως· διότι κατὰ τὰς διηγήσεις των (εὐγλωττα ἐπιβεβαιωμένως ὑπὸ μεγάλων χελικίων ἐπὶ τῶν ὁποίων καθ' ὅδον ἐσκόνητα), ὁσάκις τὰ χιόνια ἀρχίζουσι νὰ λειώνουσι ἐπὶ τῶν πέριξ βουνῶν, ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀσήμικτος Ποταμὸς φουσκῶνει καὶ μεταβάλλεται εἰς ἄγριον χεῖμαρρον κατερχόμενον μὲ βόμβον, ὁ ὁποῖος εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀκούεται, καὶ πρκατύροντα μέσα ἰς τὰς ἀφρισμένας του ἀγκάλας κτκστρεπτικούς βράχους. Ἀλλὰ μ' ἀπήντησεν πῶς, ὅ,τι σήμερον εἶναι κοίτη ρεύματος, ἦτο κάποτε δρόμος, ἀλλ' ὅτι ὁ ποταμὸς σιγὰ σιγὰ ἤλλαξε διεύθυνσιν ἐνεκα τῶν καταστροφῶν τῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων δασῶν. Οἱ γέροντες ἀκόμη ἐνθυμοῦνται τὴν ἐποχὴν ὅποτε κλίμακες ἦσαν περιτταί, ἐπειδὴ τὰ οἰκήματα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δρόμου.

Ἀπὸ τὰς γυναῖκας τοῦ Μελενίκου ἀπεκόμισα ἀναμνήσεις λαμπράς· τοῦτο δὲ ὄχι μόνον διὰ τὴν ὠραϊότητά των.

Ἐχουν ὠρατὰ λεπτὰ πρόσωπα, μεγάλα κστανατὰ μάτια σκιασμένα μὲ μακρὰς βλεφαρίδας,

ζωγραφιστὰ φρύδια, μικρὰ ρόδινα στόματα καὶ στρογγυλεμένας σιαγόνας. Εἰς τὰς φλέβας μερικῶν ἐξ αὐτῶν πιθκνότετα ὑπάρχει αἷμα λησμονημένων καλλονῶν τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς, τῶν καλλονῶν ἐκείνων ποῦ ἤκουσαν μ' ὑπομονὴν τὰς διηγήσεις τῆς βασιλοπούλας Ἄνας. Ἐξ ἴσου ἕμως ἀξιοθαύμαστος πρὸς τὴν εὐμορφίαν των εἶναι ἡ ἀβίαστος αὐτοπεποιθήσις καὶ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς ἐντροπαλότητος τῶν περισσοτέρων Μακεδονίδων.

Πραγματικῶς, τὸ Μελένικον, μολοντί κατὰ τὰς διαστάσεις μικρότερον ἀπὸ πολλὰ χωρία, δὲν εἶναι χωρίον, εἶναι πόλις μὲ τὴν καλλίστην τῆς λέξεως ἐννοιαν, πόλις ἡ ὅποια ἔπεσε μὲν εἰς καιροὺς κακοὺς, διεφύλαξεν ὅμως τὸ λεπτόν, ἀνέκφραστον ἀλλὰ αἰσθητόν, ποῦ διακρίνει τὸν πολίτην ἀπὸ τὸν χωρικόν. Ὁ ἀστυκὸς χαρακτήρ τοῦ Μελενίκου, ἐνεκα τῆς ἀποστάσεώς του ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους συγκοινωνίας μὲ τὴν Δύσιν, εἶναι ἐντελῶς γηγενὴς καὶ ἰδιόρρυθμος. Ἐν ταύτοις περιέχει καὶ ἐλάχιστον κόκκον κοσμοπολιτισμοῦ, ὅστις ἔγκειται εἰς τοῦτο μόνον, ὅτι οἱ περισσώτεροι τῶν ἀνδρῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως ταξιδεύσαντες ἐφόρεσαν εὐρωπαϊκὰ, συνδυασμένα ὅμως μὲ τὸ ἔμβλημα τοῦ ραγιά, τὸ φέσι. Αἱ γυναῖκες εἶναι τελείως συντηρητικαί, ἐνδύονται μακρὰ φορέματα σχηματίζοντα ὠραίας πτυχὰς καὶ ὑψηλόμεσα κοντογούνια, χωρὶς νὰ εἶναι παραφορτωμένα μὲ περιττὰ διαμαντικά. Τὰ μαλλιά των εἶναι χωρισμένα εἰς δύο μεγάλας πλεξίδας ποῦ κρέμονται ὀπίσω καὶ φθάνουν πολὺ χαμηλότερα ἀπὸ τὴν μέσην. Ἀπλούστατον, καθαρόχρωμον, μεταξωτὸν μανδίλι σκεπάζει μέρος τῆς κεφαλῆς, ἐπιτρέπον εἰς τὰ κατὰ τὸ μέσον χωρισμένα ὑαλιστερὰ μαλλιά των νὰ φαίνονται ἐμπρός.

Αἱ γυναῖκες κατέχουν εἰς τὸ Μελένικον ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν παρὰ εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας τῆς Τουρκίας. Συνήθως ἡ οἰκοκυρὰ ὑποδέχεται τοὺς ξένους, φεύγοντας δὲ τοὺς συνοδεύει μέχρι τῆς θύρας καὶ ἀποχαιρετῶσα αὐτοὺς λέγει ἕνα «εὐχαριστῶ» διὰ τὴν τιμὴν τὴν ὁποῖαν ὑποτίθεται ὅτι πᾶς ξένος εἰς τὸν οἶκον

προσφέρει επισκεπτόμενος, η τουλάχιστον δια τὰ φιλικὰ του αἰσθήματα.

Τὸ ἀπόγευμα ἐκρούσαμεν μικρὰν παχεῖαν θύραν στερεωμένην με πλατυκέφλα καρφιά καὶ μᾶς ἤνοιξεν εἰς γέρον κύριος φορῶν τὰ νυκτικά του: εἶχμεν διατρανῶσαι τὴν ἀνάπαυσίν του. Ἦτο ζωηρὸς γέρον, με κοντὸν ψαρρὸν γένειον καὶ ὑψηλὸν μέτωπον βραχέα ἀυλακωμένον με διαστρυωνομένους ρυτίδας ποῦ ὑπεθύμιζαν τὰς βραχῶδεις ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Ἐφερον ὄνομα *Κουροπαλάτης*, παλαιότατον μεσαιωνικόν, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπερηφνεύεται δι' αὐτό. Μᾶς ὠδήγησε διὰ μέσου τοῦ ἀκταστάτου παλαιοῦ οἰκήματος. Αἱ ὑψωμέναι ἐξέδρα, αἱτσιμπουκοθηκαὶ, τὰ καφφεκάμινκα, αἱ καλοσκαλισμέναι ὄροφα καὶ οἱ ζωηρὰ χρωματισμένοι τοῖχοι, τὰ ὑψηλὰ τοποθετημένα μικρὰ παράθυρα με χρωματιστὰ ὑκλιά, αἱ ἀπειράριθμοι δίοδοι, κρυπτόθυρα καὶ περίεργοι ἀδιέξοδοι διάδρομοι, ὅλα διηγοῦντο περὶ πρὸ πολλοῦ περασμένου μεγαλείου. Χρονολογία ἐπὶ τινος δωματίου σημειωμένη εἶναι 1750· ἀλλὰ κρίνων ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν χεῶμα τῶν ζυλωμάτων τὸ κτίριον μ' ἐφάνη ἀσυγκρίτως παλαιότερον. Οἱ κατώτεροι τοῖχοι ἦσαν ἐκ στερεοῦ λίθου. Τὸ πλάτος καὶ ἡ δυσανάλογος μικρότης τῆς σιδηροφράκτου θύρας ὑπεδείκνυον ὅτι ἡ οἰκία ἐμελλε κατὰ τινὰ περίστασιν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φρούρον. Τὴν αὐτὴν ἔνοιαν κινδύνου καὶ ἀναγκαστικῆς ἀμύνης ὀφθαλμοφανέστερα παρουσίαζεν ὁ *Κρυβισάνας* (ἢ κρύπτη) με τὸν ὅποιον καὶ αὐτὴ ἡ οἰκία, ὅπως αἱ πλεῖστα τῆς ἰδίαις ἐποχῆς, εἶναι ἐφωδισμένη. Αὐτὰ τὰ κρυφὰ δωμάτια, τῶν ὁποίων πολλὰ εἶδα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐνίστε συνίστανται ἀπὸ στενὸν διαμέρισμα ἐντὸς τοῦ τοίχου, ἔχον ὡς εἰσοδὸν μικρὰν διὰ τῆς ὀροφῆς ὀπὴν θαυμαστὰ ἀποκρυπτομένην διὰ κινητῆς σκινίδος. Ἄλλοτε πάλιν εἶναι κελλὶ εὐρισκόμενον ὀπισθεν κοινοῦ ἐρμαρίου, τὸ ὅποιον ὅταν τραβηθῇ ἕνα σχοινάκι ὑπὸχωρεῖ καὶ ἀποκαλύπτει τὸν κρυβισάνον. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ πάμπολλα οἰκία συγκοινωνοῦσα: πρὸς ἀλλήλας διὰ μέσου μικρῶν ἀφκῶν θυρίδων, *μεσοθύρια* καλουμένων, εἰς τρόπον

ὥστε ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διέλθῃ μεγάλην ἔκτασιν τῆς πόλεως χωρὶς οὐδὲ μίαν φορὰν νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν δρόμον. Ὅλ' αὐτὰ τὰ γνωρίσματα τῆς παλαιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς τυχύτατα ἐκλείπουν μαζὶ με τὰς περιστάσεις ποῦ τὰ ἐγέννησαν. Ὁ Τούρκος ἐξακολουθεῖ μὲν νὰ καταπιέζῃ ἀλλὰ σήμερον τὸ κάμνει με λεπτότητα ὠμότητος, ἡ ὁποία θὰ ἠνάγκαζε τοὺς πρὸ ἐνός ἢ δύο αἰῶνων προγόνους τῶν νὰ ἐρυθριάσουν διὰ τὴν χονδροειδίαν τῶν.

Τὸ Μελένικον ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν ἀπέφυγε τὴν κατὰκτησιν τῶν Τούρκων δι' ἐξυπνοτάτου στρατηγήματος· τοῦτο τοῦλάχιστον διασχυρίζεται ἡ παράδοσις.

Ὅταν τὸ Ὄθωμανικὸν κύμα εἶχε φθάσει ἕως εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτήν, οἱ κάτοικοι ἐσκέφθησαν νὰ κτίσουν Ἰζαμί με ὑψηλὸν μινκρὸν εἰς περιβλεπτον σημεῖον τῆς πόλεως. Ἡ ὄψις τούτου τοῦ συμβόλου τοῦ Μωαμεθανισμοῦ ἐγέλασε τοὺς ἐπιδρομείς, ποῦ ἐσάβρωναν τὰ γειτονικά μέρη, καὶ τοὺς ἔκκαμε νὰ πιστεύσουν ὅτι τὸ Μελένικον εἶχεν ἤδη κατακτηθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων. ὅτι ἔνεκα τούτου δευτέρα λεηλασία δὲν θ' ἀπέδιδε μεγάλας προσόδους καὶ δὲν τὸ ἐπλησίασαν.

Ὅτε αὐτὴ ἡ κωμωδία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διακρῆσθῃ ἐπὶ πλέον, μερικοὶ τῶν ἀφεντάδων ἐσυνθηκολόγησαν με τὸν κατακτητὴν καὶ δ' ἐγκρίρου παραδόσεως καὶ προσελεύσεως εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν, ἔλαβαν τὸ δικαίωμα τῆς διοικήσεως τῆς περιφερείας.

Τὸ Μελένικον λοιπὸν παρέμεινε κληρονομικὸν φεουδὸν εἰς αὐτὰς τὰς οἰκογενείας μέχρι τῆς βρασιλείας τοῦ Μωχμουτ τοῦ δευτέρου, ὅποτε τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς σημερινῆς διοικητικῆς ἀσυνταξίας.

Ἡ διήγησις τοῦ ἐμπαιγμοῦ διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Τούρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ φεισθοῦν τῆς πόλεως, ἀπίστευτον καθὼς φαίνεται, ἐν τούτοις ἀρκετὰ πιθανὸν παρίσταται ὅταν δώσωμεν προσοχὴν εἰς τὸν ἀμέθοδον καὶ πλανητικὸν τρόπον τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου· εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ τὸ ἀληθὲς τοῦ πράγματος ὡς ἐκ τῆς τοποθετήσεως τοῦ Ἰζα-

μίου, τὸ ὅποιον, καθὼς με ὑπέδειξαν οἱ σύντροφοί μου, εἶναι ἐστραμμένον ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ὅπως ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, καὶ ὄχι πρὸς τὴν Μέκκαν, λάθος τὸ ὅποιον τότε μόνον ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ ἀρκούντως ὅταν ὑποθέσῃ τις ὅτι οἱ κτίσται ἦσαν χριστιανοὶ ἀγνοοῦντες ἀκόμη τὰς συνθηλαίας τῶν Τούρκων.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Σ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

Τὸ σπουδαιότατον, ὡς καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀρθρῷ εἴπομεν (*Ἑθνικὴ Ψυχὴ*· φύλλου Ε' σελ. 117 κεξ.), ἐπιχείρημα τῶν χυδαίστων εἶναι ὅτι ἡ γραφομένη κωλύει τὴν γένεσιν σπουδαίων φιλολογικῶν ἔργων, ἐπεὶ οἱ συγγραφεῖς γράφουσιν γλῶσσαν, τὴν καθαρεύουσαν, ἣν δὲν αἰσθάνονται. Ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι τούναντίον γίνεταί· οἱ χυδαίσται συναισθάνονται μὲν καὶ διανοοῦνται, ὅσοι αὐτῶν εἶναι πεπαιδευμένοι, κατὰ τὴν καθαρεύουσαν, ὕστερον δὲ τὰ διανοήματα ταῦτα καὶ τὰ συναισθήματα μεταφράζοντες ἐκ τῆς καθαρεύουσας ἐκφέρουσιν εἰς τὴν χυδαίαν ἢ τὴν ψυχαρακίαν. Αἰτία δὲ τῆς ἀνυπαρξίας μεγάλων παρ' ἡμῖν συγγραφέων εἶναι τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἡμῶν περιέχοντος ἡ εὐτέλεια· διὸ καὶ ἡ ψυχαρακίη δημώδης οὐδένα ἐξέφηνε συγγραφέα μέγαν, οὐδ' αὐτοὺς τοὺς ὑπερέχοντας ἐν τῷ διηγήματι καὶ τῇ λυρικῇ ποιήσει, οὐδὲ κατέστησε τούτους κρείττοντας ἑαυτῶν οὐδὲ τὰ ἐν τῇ δημώδει, τῇ ἐξεζητημένῃ μάλιστα, τῇ τετεχνημένῃ, ἔργα αὐτῶν ὑπέρτερα τῶν πρότερον ὑπ' αὐτῶν τούτων γραφέντων ἐν τῇ καθαρεύουσῃ. Ἄν δὲ ἡ δημώδης ἔχει νὰ δεῖξῃ τοὺς τοιούτους ἐξόχους διηγηματογράφους καὶ ποιητάς, ἔχει καὶ ἡ καθαρεύουσα τὸν Παγαλέην, τὸν Σουρῆν, τὸν Παπαδιαμαντήν, τὸν Καλοστύπην, τὸν Δαμβέργην.

Ἡμεῖς γινώσκουμεν ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐγράφη καὶ ποίησις καὶ λόγος πεζὸς εἰς τὴν αἰολικὴν τῆς Βοιωτίας καὶ εἰς τῆς Κρήτης τὴν δωρικὴν (νόμοι τῆς Γύρτυνος)· ἀλλὰ γινώ-

σκομεν ὡσαύτως ὅτι, ἂν ἡ Κόρινθα εἰς ταπεινῆς ὑποθέσεως ποιήματα ἔγραφε

μέμφομη δὲ κῆ λιγούραν Μούρτιδ' ἰώνγα
ὅτι βάνα φούσ' ἔβα Πινδάραιο ποτ' ἔριν,
ἀλλ' ὅμως ὁ Θηβαῖος ὡσαύτως Πίνδαρος διὰ τὴν ὑψηλὴν λυρικὴν τῶν ἐπινικίων καὶ τῶν παιάωνων καὶ τῶν θρήνων καὶ τῶν παρθενίων καὶ τῶν διθυράμβων δὲν ἠδυνήθη νὰ κάμῃ χρῆσιν εἰμὰ τῆς ὑψηλῆς καὶ μεγαλοφώνου δωρίδος γλώσσης οὐχὶ τῆς γειτονικῆς τῇ Βοιωτίᾳ Δωρίδος τῆς παρὰ τὴν Οἴτην καὶ τὸν Κόρακα! ἢ τῆς Σπάρτης ἢ τῆς Κῶ, ἀλλ' ὅπως ἐξ εὐγενεστάτων εἰς λέξεις καὶ τύπους διέπλασαν αὐτὴν καὶ Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς καὶ Ἴωνες ποιηταί, ὁ Ἄλμαν καὶ ὁ Στρησίχορος καὶ ὁ Τέρπυκτρος καὶ ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Σοφοκλῆς καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος, Βοιωτὸς ἀνὴρ, ἐπιτηδειοτάτην κρίνοντες διὰ τὴν χορικὴν λυρικὴν ποιήσιν.

Ὅπως ἡ ἰωνικὴ, οὐχὶ ἡ λαλουμένη ἐν Ἐφέσῳ ἢ Μιλήτῳ ἢ Χίῳ, ἀλλ' ἡ παλαιὰ Ἰὰς τοῦ ἔπους ἐγένετο χρήσιμος καὶ εἰς Στασίον τὸν Κύπριον (*Κύπρια*) καὶ εἰς Λέσχειον τὸν Λέσβιον (*Μικρὰ Ἰλιάς*) καὶ εἰς Εὐγάμωνα τὸν Κυρηναῖον (*Τηλεγονεῖα*) καὶ εἰς Κυναίθωνα τὸν Λακεδαιμόνιον (*Οἰδιπόδεια*) καὶ εἰς Κέρκωπα (ἢ) τὸν Ἀργεῖον (*Λαναῖς*) καὶ εἰς Εὐμηλον τὸν Κορινθίον (*Κορινθιακά*) καὶ εἰς Καρκίνον τὸν Ναυπάκτιον (*Ναυπάκτια ἔπη*) καὶ εἰς Ἀριστέαν τὸν Προκοννήσιον (*Ἀριμάσπεια ἔπη*) καὶ εἰς Πείσανδρον τὸν Ρόδιον (*Ἡράκλεια*) καὶ εἰς Πανύασιν τὸν Ἀλικαρνασσεᾶ (*Ἡράκλεια*), ἄνδρας Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς καὶ Ἀχαιοὺς, ἐπεὶ τὰ αὐτῆν, τὴν ἀρχαίαν Ἰάδα, εἶχε καθιερώσῃ διὰ τὸ ἔπος ὁ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας ποιητής.

Ὅπως ἡ αὐτὴ ἰωνικὴ εἶχε καθορισθῆ διὰ τὴν Ἑλεγειάν ὑπὸ τοῦ Ἐφεσίου Καλλίνου καὶ ἔγραφον εἰς αὐτὴν καὶ ὁ Λακεδαιμόνιος Τυρταῖος καὶ ὁ Ἀττικὸς Σόλων καὶ ὁ Μεγαρεύς Θεόγνις καὶ οἱ ἐπιγραμματικοὶ ἀπὸ τοῦ Σιμωνίδου μέχρι τοῦ ἀπαισιοδόξου (*pessimiste*) Λεωνίδα

1) Μέμφομη δὲ καὶ τὴν λιγυρὰν Μύρτιδα ἐγώ, διότι ἐνῶ γυνὴ ἐγεννήθη, ἦλθεν εἰς ἔριν πρὸς τὸν Πίνδαρον.

τοῦ Ταραντίνου καὶ τοῦ χαριέντος Ἀγαθίου τοῦ σχολαστικοῦ.

Πάντες δὲ οὗτοι μετεχειρίσθησαν καὶ ἐν τῇ ἐλεγείᾳ καὶ ἐν τῷ ἔπει ἰωνικὴν γλῶσσαν οὐχὶ τὴν κατατετορμημένην ὑπὸ τοῦ ὄχλου, δικαιοτάτη δέ, ὅπως καὶ σοφωτάτη, εἶναι ἢ γνώμη τοῦ Saint Croix ὅτι «ἡ τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων γλῶσσα ἐν τῷ θαυμαστῷ αὐτῆς πλουτέῳ δὲν ἐλαλείτο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ τεχνητὴ γλῶσσα ἦτο»· δηλαδὴ ὁ ποιητής, περὶ οὗ ὁ W. Οὐμβόλδος πρὸς τὸν Γκαίτε ἔγραψεν, «εἷς στίχος τοῦ Ὀμήρου καὶ ὁ φυλότατος εἶναι τόνος ἐρχόμενος ἐκ χώρας θεσπεσίας τὸ κάλλος καὶ οὐρανίας, οὐχὶ δὲ μακρὰν ἡμῶν κειμένης», ἔγραψε τὰ ποιήματα αὐτοῦ οὐχὶ ἐν τῇ αὐτῇ γλῶσσῃ, ἣν πρὸς τὴν μητέρα του ὠμίλει, πολλῶ δὲ ἤττον πρὸς τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ.

Διότι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἵπομεν¹, «εἰς ἐξωτερικὴν παράστασιν τῶν ἐκυτῆς ἔργων ἢ τέχνης χρῆσιν ποιεῖται ὕλης πλουσίας καὶ εὐγενοῦς οὐχὶ εὐτελοῦς καὶ χυδαίας. Εἶναι τέχνη βασιλείας, τὴν βασιλικὴν δὲ μεγαλοπρέπειαν ἢ δαψίλεια καὶ τὸ μὴ κατατρίβεσθαι μετὰ τοῦ ὄχλου χαρακτηριστίζει». Βεβαίως ἔκτισε τὰ τείχη τῆς Τροίας ὁ Ποσειδῶν καὶ ἐδόσκησεν ὁ Ἀπόλλων τὰς ἀγέλας τοῦ Λαομέδοντος, ἀλλ' εἰς τοῦτο κατήντησαν, ἐπειδὴ φυγάδες ἦσαν ἐκ τοῦρανοῦ γυμνὸς ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ κλάδον δένδρου καλυπτόμενος παρουσιασθῆ πρὸ τῆς Ναυσικῆς, ἀλλ' εἶχε ναυαγὸς ῥιφθῆ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Σχερίας. Καὶ ἔσφζε μὲν καὶ οὗτος τὴν ὑπέροχον ὄψιν τοῦ πορθητοῦ τῆς Τροίας, τὴν ἐμπνεύσασαν πίστιν καὶ θάρρος εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀλκίνοῦ, ὅπως, ἂν εἶχεν ὀφθαλμοὺς ὁ Λαομέδων, ἤθελεν ἰδῆ εἰς τὸν κτίστην τῶν τειχῶν του καὶ εἰς τὸν βόσκοντα τὰς ἀγέλας του μορφὰς θεοειδεῖς. Ἀλλ' ὅμως, ὅπως ἢ ἀνάγκη φέρει τὸν Ὀδυσσεῆ ὡς ἐπαίτης νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ, ἵνα μὴ φανευθῆ ὑπὸ τῶν μνηστέρων, καὶ Ἀλφρέδον τὸν Μέγαν τῆς Ἀγγλίας ὡς βάρδος ἐπαίτων νὰ εἰσ-

1) Ἱστορίας τῶν καλῶν τεχνῶν Βίσαγωγὴ σελ. 14 κεξ.

δύσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δακῶν πρὸς κατασκοπεῖαν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν οἴουδῆποτε λαοῦ ἢ ἀνάγκη, δηλαδὴ τῆς ὑποθέσεως τὸ ταπεινὸν ἢ δουλεία τοῦ γένους, δύναται νὰ ἐπιβάλλῃ χρῆσιν γλώσσης ἀνελευθέρου. Διότι ὑπὸ τὴν ῥακώδη τοῦ ἐπαίτου περιβολῆν σπανίως κρύπτονται ψυχῆς μεγαλειότητες ὡς τοῦ ἐλεγειοποιῦ Ἀσίου ἐκείνος, ὅστις «χωλός, στιγματίας, πολυγῆρας, ὅμοιος μὲ ἀλήτην ἤλθε κνισκόλαξ εἰς τοῦ Μέλητος τοὺς γάμους ἀπρόσκλητος, πειναλὸς, αἴφνης δ' ἐν μέσῳ αὐτῶν ἦρος ἔστη ἐκ τοῦ βορβόρου ἐξαναδύς».

Ἄλλ' ὁ Ἀπόλλων εἶναι θεὸς ἀληθῶς, ὅταν ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων θεῶν χρυσοκόμης φεγγυβόλων ἐκ καλλονῆς τῶν Μουσῶν ἠγούμενος ποδήρη χιτῶνα λάμποντα φορῶν κρούει τὴν λύραν, ὅπως ὁ Σκόπας εἰκόνισεν αὐτόν, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς ἀφ' οὗ ἐλούσθη εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἠλείφθη μὲ εὐῶδες μύρον ἐκ τῆς χρυσῆς λυκίθου καὶ ἐνεδύθη τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα, «τά οἱ πόρε παρθένας ἀδμήας», μεγαλοπρεπέστατος «κάλλει καὶ χάρισι στίλβων» μὲ αὐτὰς κόμας, ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας» φέρει αὐτὴν τὴν νεαρὰν βασιλοπαιδῆ νὰ εἴπῃ θεωμένη αὐτόν,

αἶ γὰρ ἐμοὶ τοῖσδε πόσις κεκλημένος εἶη.

Ὁ Ἀλέξανδρος βασιλικώτατος ἦτο, ὅτε μετὰ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων τῆς μεγάλης στρατιᾶς ἐτέλει τοὺς γάμους του ἐν Σούσις ὑπὸ Περσῶν καὶ Σουσίων καὶ Μήδων μεγιστάνων περιστοιχούμενος, πρέσβων παντοδαπῶν παρισταμένων, ὡς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Συνόδῳ τῆς Νικαίας ὁ Κωνσταντῖνος ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἐν μέσῳ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας τὰς λαμπρὰς στολὰς αὐτῶν περιβεβλημένων, τῶν Ῥωμαίων συγκλητικῶν, τῶν πατρικίων, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἐκπληκτικῆς ῥωμαϊκῆς θεραπείας, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ὑποδεχόμενος ἐν τοῖς ἀνάκτοροις τοῦ Βυζαντίου τοὺς ἠγεμόνας τῶν σταυροφόρων κατὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ βασιλείου τάξιν.

Ἰλῆς λοιπὸν εὐγενοῦς ἔχει ἀνάγκη ἢ τέχνη. Δὲν ἀρκοῦσι μόνον αἱ γράμμαί δι' ἓνα Παρθενῶνα. Ἠγεῖρετο τὸ πρῶτον πώρινος, ἀλλ' ἢ

μεγαλοφροσύνη τοῦ Περικλέους καὶ τῆς ὅλης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἴδρυσαν μαρμαρίνον τὸ ἀρχιτεκτονικὸν καλλίστευμα τῶν αἰώνων.¹ Ἐν τῇ ζωγραφίᾳ δὲ εἶναι ἱκανὸς ὁ γραφίτης, ὁ χρήσιμος εἰς σχεδιογράφημα, διὰ τὴν Ἑλένην τοῦ Ζεύξιδος καὶ τὸν Ἄγιον Ἱερώνυμον τοῦ Κορρεγίου, καὶ ἐν τῇ πλαστικῇ τὸ ξύλον εἶναι κατὰλληλον, ὥστε νὰ πελεκηθῆ ἢ πλύνουσα τοῦ αἰγυπτιακοῦ μουσείου τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ πῶρος διὰ τὸ σύμπλεγμα τοῦ Κικύλου καὶ Δέριμος τοῦ αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις μουσείου ἢ τοῦ τρισωμάτου Τυφάωνος τῆς Ἀκροπόλεως, οὐχὶ δὲ διὰ τὴν ἐκ Λυκοσούρας κεφαλὴν τοῦ Ἀνύτου, διὰ τὸ σύμπλεγμα τὸ ἐν τῷ Παρθενῶνι τῶν Μοιρῶν καὶ τὰς ἐξ Ἐπιδαύρου Νηρηίδας. Καὶ ἐν τῇ μουσικῇ δὲ, ἂν θέλῃ τις νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παθητικὴν σονάταν τοῦ Βετχόβεν, ἢ τὴν θεογονίαν τοῦ Βάχ, δὲν θὰ λάβῃ εἰς χεῖρας τὸν ἄσκαυλον ἢ τὸ τρίχορδον λύριον τῶν παρ' ἡμῖν νησιωτῶν, ἀλλὰ βιολίον τοῦ Στραδιβαρίου καὶ τοῦ Blütner κλειδοκύμβαλον.

Δὲν χρειάζεται δὲ βεβαίως οὐδὲ ἐλαχίστη σοφία διὰ νὰ εἴπῃ τις ὅτι, ὅπου δὲν ὑπάρχει δαψίλεια, ἐκεῖ ἀρχει ἔνδεια ἢ πτωχεῖα. Οὕτως οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι οὐ μόνον ἐν τοῖς ἀρχιτεκτονικοῖς ἔργοις (ναοῖς, ἀνακτόροις) ἐποιῶντο χρῆσιν τῆς ὀπτῆς πλίνθου, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πλαστικοῖς, διότι ἔστεροῦντο τέλεον λίθου. Καὶ εἰκονίζουσι μὲν οἱ Βαβυλώνιοι τὰ ζῆα (οὐχὶ τὸν ἄνθρωπον) καλῶς μετ' ἀληθείας καὶ ἐνίοτε μετὰ ζωῆς, ἀλλὰ πολλῶν τελειότερα θὰ ἦσαν ταῦτα, ἂν ἐπὶ μαρμαρίου πεντελησίου εἶχον ἐκτελεσθῆ καὶ αὐτὴ τοῦ Κουγιουντζικὴ ἢ κατατετοξυμένη λέαινα. Ἐκ πενίας λοιπὸν ἢ σκαλιότητος χρῆσις προστύχου ὕλης γίγνεται ἐν τῇ τέχνῃ καὶ σοφῶς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶπε, διδάσκων ὅτι ἡ ἔνδεια εἶναι πολλακίς ἢ προστάττουσα

1) Ἄν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὄχλος χυδαίων θὰ ἔλεγον· «πλίνθους (=δμιλουμένη) ἡμεῖς μεταχειρίζομεθα εἰς τὰς οἰκίας μας, τὸ αὐτὸ ὕλικόν (=χυδαία γραφομένη) θὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ διὰ τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν καὶ διὰ τὰ Προπύλαια καὶ τὴν Βασιλείου Στοιάν».

τοῦ βίου τὴν λιτότητα· ἀνηστεύω, θεέ μου», «διότι δὲν ἔχεις, πτωχέ μου». Δικαίως· πῶς νὰ ἔχωσι διττὸν τύπον γλώσσης οἱ Ἀλβανοί, ἀφ' οὗ δὲν ἔχουσι φιλολογίαν, ἵνα παρὰ τῇ ὀμιλουμένῃ πλάσσωσι καὶ εὐγενεστέραν γραφομένην; Οἱ Βούλγαροι πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, ἐπειδὴ δὲν εἶχον φιλολογικὴν γλῶσσαν, ἔγραφον εἰς τὴν σερβικὴν, ὡς ὁ Βάζωφ, καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὡς ὁ φιλέλλην Βούλγαρος Σταυρίδης, ὁ ποιήσας «τὸ ἀμαρτωλὸν ποίημα τοῦ Ἀρματωλοῦ».¹

Ἄλλ' ὅπου ἀκμάζει πολιτισμὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ τὰ δικαστήρια καὶ ὁ ἄλλος πνευματικὸς ὅπως δῆποτε βίος ποιοῦνται χρῆσιν γλώσσης οὐχὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀπαιδευτῶν λαλουμένης ἢ τῶν ἐπιτηθευόντων σκαλιότητα· μάλιστα δὲ ὁ ἐνρhythμος καὶ ὑψηλὸς λόγος, ἢ πεζογραφία (ἱστορία, φιλοσοφία, ῥητορικὴ) καὶ ἡ ποίησις (λυρική, δράμα, ἔπος, διήγημα). Διότι οὐδέποτε οὐδεὶς ἐργάτης τοῦ ὑψηλοῦ ἀφορᾷ εἰς τὸν ὄχλον τῶν χυδαίων πνευμάτων· ἄλλαι εἶναι αἱ ὀρέξεις ἐκείνων καὶ αἱ γνώμαι. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς διηγεῖται (Στρωμ. 1) ὅτι εἶπέ ποτε ὁ ζωγράφος Νικόμαχος πρὸς ἄνθρωπον ἰδιώτην (ἐξ ἀπαιδευσίας πρόστυχον), ὅστις ἀπεφάνθη ὅτι δὲν τοῦ ἐφάνη καλὴ τοῦ Ζεύξιδος ἢ Ἑλένης· «λάβε τοὺς ἔμοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ θεοσοι φανήσεται». Ὁρθῶς λοιπὸν καὶ ὁ λαὸς εἶπεν ὅτι παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ζωγράφου ὁ βλάχος ἤθελε τὸν Χριστὸν νὰ φορῆ κόκκινα παπούτσια, καὶ ὀρθῶς ὡσαύτως ὁ Εὐριπίδης εἶπεν·

Ἐγὼ δ' ἄκοιμος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον,
εἰς ἡλικας δὲ κώλιγους σοφώτερος.

Ἄλλα εἶναι διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τὰ χρήσιμα, κατ' ἀκολουθίαν ἀναγκαῖα εἰς κατανόησιν, καὶ ἄλλοι οἱ διδάσκαλοι αὐτοῦ. Ἀληθὲς βεβαίως εἶναι ὅτι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀφήνοντες τὴν θέσιν, ἐφ' ἣ ὑπὸ τοῦ γένους ἢ τῆς παιδείας ἐτάχθησαν, εἰς ταπεινὰ καταβαίνουσι στρώματα,

1) Οἱ πλείστοι τῶν χυδαῖστων ἐξ ἀμαθίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων κατακρίνουσι τὴν καθαρεύουσαν. Δι' αὐτοὺς ἢ προομιμία: «ἔμαθε γυμνός, κα' ἐντροπέται ἄνυμένος».

καὶ ἀντὶ νὰ εἶναι ἠλιόλουστοι γίγνονται βορβοροκύλιτοι. Βασιλεὺς ἦτο, υἱὸς τοῦ εὐγενεοῦς Θεοφίλου ὁ Μιχαήλ, καὶ ὁμιλητὴς τοῦ μεγάλου Φωτίου, ἀλλ' ὅμως ἐκυλίετο εἰς τὰ καπηλεῖα καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς Κων/πόλεως ἐκ τῆς μέθης μετὰ λεμβούχων καὶ βαστάζων, ἐξ οὗ ἐφορτώθη διὰ τὴν αἰωνιότητα βδελυρὸν ἐπίθετον ὡς κόσμον, καλούμενος Μιχαήλ ὁ Οὐνόφυλξ. Ἄλλὰ τὸ πρέπον εἶναι νὰ αἰρεταί τις ὑπὲρ τὸ πλῆθος, καιροῦ τυγχάνων μάλιστα, διότι ἀνεπιτηδεύ-
 τερὸς εἶναι εἰς τὴν μετὰ τοῦ ὄχλου ἀναστροφὴν τούτου ἔνεκα ὁ Εὐριπίδης πάλιν εἶπεν· οἱ ἐν σοφοῖς φαῦλοι παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

Ἄλλ' οἱ τοῦ λόγου, ὅπως καὶ τῆς ὄλης τέχνης, θυηπόλοι ὁμοιάζουσι τοὺς ἀρχαίους θεοὺς, οἵτινες πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἥρωας μόνον ἀνεστρέφοντο. Ἡ Ἀφροδίτη σφίζει τὸν Πάριν καὶ ὁ Ἀπόλλων τὸν Ἐκτορα, οἱ Διόσκουροι τοῦ Ἀριστομένου ἀρπάζουσι τὴν ἀσπίδα ἐν τῇ μάχῃ τῆς Στενυκλάρου καὶ ἡ Ἀθηνᾶ παρὰ τὸν Ἀχιλλεῖα ἴσταται τὸν θεοῖς ἐπιείκελον καὶ τὸν Ὀδυσσεᾶ τὴν γενναιοτάτην τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ὄψιν, καὶ τούτους σφίζει. Οὐδεὶς δὲ αὐτῶν οὔτε περὶ τοῦ Θεραίτου μεριμνᾷ οὔτε περὶ τοῦ Ἴρου τοῦ ἐπαίτου.

Ἰψηλὰ λοιπὸν ἐν πᾶσιν, ὅπως ἐν ταῖς ἰδέαις, οὕτω καὶ ἐν τῇ περιβολῇ. Ὁ Μεταστάσιος τέκνον πτωχοῦ ἀλλαντοποιοῦ κατὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Ῥώμης ἀπήγγελλε τὰ ποιήματά του, ἀλλ', ἀφ' οὗ ἀνεσύρθη ἀπὸ τοῦ κονισάλου τῶν ἀγυιῶν ὑπὸ τοῦ Γραβίνα καὶ ἐπαιδεύθη τὰ πᾶν ἀγαθὸν παρέχοντα Ἑλληνικὰ γράμματα, ὅχι μόνον ἔγραψε τὸν Ἀλέξανδρον ἐν Ἰνδικῇ καὶ τὸν Ῥήγουλον, ἀλλὰ μαζῆ μετὰ τὰ ῥάκη του καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπὶ τὸ κομψότατον καὶ εὐγενέστατον μετέλλαξεν. Ἀνῆκεν εἰς τοὺς χαρίεντας, τοὺς κομψοὺς καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς συρφετούς, ὅπως ὁ Πλάτων διακρίνει τοὺς ἀνθρώπους· καὶ συρφετός μὲν ἦτο καὶ ἐνέμευεν ὁ Διογένης, ὁ δὲ Πλάτων ἐγεννήθη καὶ μέχρι τῆς τελευταίας διεβίωσε κομψός. Ἀγνοῶ τὴν μεγάλην ὠφέλειαν, ἣν ἐκ τοῦ συρφετοῦ ἐκείνου ἐλάβομεν, ἀλλ' ὁ Πλάτων εἶναι διὰ τὴν αἰωνιότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γέ-

νοὺς ὑπερηφανία. Οὗτος δὲ μάλιστα ἐκήρυξε τὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου χωρισμὸν τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀριστοκρατίας, δι' ἣν καὶ ἰδέα καὶ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι ἰδιαιτέρως χρήσιμα.

Ὅτι δὲ καὶ πάντες οἱ λαοὶ οἱ ἔχοντες φιλολογίαν σπουδαίαν καὶ ἀρχαίον (Ἰνδοί, Ἑβραῖοι, Ῥωμαῖοι, Ἕλληνες), καὶ νεώτεροι (Ἀραβες, Ἴταλοί, Ἀγγλοὶ, Γερμανοὶ) εἶχον καὶ ἔχουσι γλῶσσαν τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ γλῶσσαν τῆς ἐπιστημονικῆς καθέδρας, τοῦ βήματος, τοῦ θεάτρου, καθ' ὅλου τοῦ λόγου τοῦ ἐνρhythμου καὶ ὑψηλοῦ, θὰ ἐκθέσωμεν ἐν τῷ ἐπομένῳ φύλλῳ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ὅτε ἐγένετο πλέον γνωστὸν εἰς τὸν Ἰμβρατιμ ὅτι αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον ἐν τῷ πολιορκουμένῳ Μεσολογγίῳ, διέταξεν οὗτος νὰ προτείνωσιν εἰς τὴν φρουρὰν ὄρους περὶ συνθηκολογήσεως. Αἱ προτάσεις ὅμως αὐταὶ ἀπερρίθθησαν. Τότε ὁ Ἀγγλὸς διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ συνεβούλευεν εἰς τοὺς πολιορκουμένους ἵνα παραδώσωσιν αὐτὴν, λέγων· «Σὰς ἀρκεῖ ἡ ἀθάνατος δόξα ἡρωϊσμοῦ ἑνὸς ἔ-
 τος» καὶ μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρ-
 κιζεν αὐτοὺς ἵνα ἐπιζήσωσι καὶ χρησιμεύσωσιν ἄλλοτε εἰς τὴν ἔχουσαν ἀνάγκην αὐτῶν πατρίδα.

Συγκινηθεὶς ὁ Νότιος Μπότσαρης ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀγγλοῦ. «Σὲ εὐχαριστῶ—ἀπάντησε σφίγγων τὴν χεῖρα αὐτοῦ—σὲ εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀγάπην τὴν ὅποιαν πρὸς ἡμᾶς δεικνύεις, ἀλλὰ θὰ ἐπραττες πολὺ καλλίτερον, ἐὰν ἐδοῦθαις ἡ-
 μᾶς, κομίζων ὀλίγον ἄρτον, ἀντὶ νὰ ἐλθῃς ἐν-
 ταῦθα μετὰ τῆς καλῆς προθέσεως ὅπως **καταβάλλῃς τὴν εὐστάθειαν ἡμῶν**. Ἐὰν κατέστη-
 μεν ἐγκληματῖαι ἐνώπιον τῶν βασιλέων τῆς Εὐ-
 ρώης, διότι **ἠθελήσαμεν νὰ ζήσωμεν χριστιανοὶ καὶ ἐλεύθεροι**, καὶ ἐὰν σὺ φοβῆσαι μὴ ἐπι-
 σύρῃς τὸ μῖσός των ἐν ἡ περιπτώσει δὲν ἀφ-
 νες ἡμᾶς νὰ ἀποθάνωμεν τῆς πείνης, λάβε τού-
 λάχιστον τὴν γενναϊότητα νὰ μᾶς συμβουλεύ-
 σῃς νὰ ἐκπνεύσωμεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐσταυ-
 ρωμένου καὶ παύσῃς παρακινῶν ἡμᾶς νὰ ἐ-
 κτεινώμεν τὰς χεῖρας εἰς τὰς διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν θραχεΐδας ἀλύσσους.....»

Ὅτε ὁ Ὁμέρ διὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐπολιόρκει τὸ Δίστομον, τοῦτο δὲ, ἔνεκα τοῦ ὀλιγαριθμοῦ

τῶν κατοίκων, ἐκινδύνευε νὰ παραδοθῆ, ἐπεφά-
 νη μετὰ στρατοῦ ὁ Καραϊσκάκης, ἐρχόμενος πρὸς δοθήειαν τοῦ πολιορκουμένου χωρίου. Τότε ὁ Ὁμέρ, θεθεὶς μεταξὺ δύο πυρῶν, ἠναγ-
 κάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀποσυρ-
 θῆ εἰς μέρος, ἐνθα νὰ μὴ δύναται ὁ Καραϊσκά-
 κης νὰ ποιήσῃται ἐξοδὸν κατ' αὐτοῦ. Ἐννοῶ-
 σας τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπιθέσεως ὁ Ἕλληνας στρα-
 τηγὸς ἠρκέσθη μόνον εἰς τὸ νὰ περισφίγγῃ πανταχόθεν τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ νὰ προσ-
 βάλλῃ ἐνίοτε αὐτὸν δ' ἀκροβολισμῶν. Μετ' οὗ πολὺ οἱ Τοῦρκοι, στερούμενοι τροφῶν καὶ ὕδα-
 τος, προέτειναν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, ἵνα, ἀντὶ μεγάλης ποσότητος χρυσοῦ, καταλίπῃ αὐ-
 τοῖς ἐλευθέρην τὴν ἐξοδὸν. Καὶ ὁ ὑπερήφανος τῆς Ρούμελης στρατάρχης εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ὁμέρ ἀπάντησε ταῦτα· «**Δὲν ζητοῦμεν χρυ-
 δόν, ζητοῦμεν εἰδῆρον**. Ἄς καταθέσῃτε τὰ ὀ-
 πλα. Ὁ Πασσᾶς καὶ πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ του ἄς μείνωσιν αἰχμάλωτοι, καὶ ὁ νικητὴς γνωρίζει νὰ μεταχειρισθῆ ἐπιείκειαν. **Ἐὰν δὲν δᾶς ἀρέ-
 θωδιν αἱ προτάσεις αὐταὶ, ἐνθυμήθητε τὸ Με-
 σολλόγγιον, καὶ μὲ τὴν σπάθην εἰς τὰς χεῖρας ἀνοιξατε δίοδον, πατοῦντες ἐπὶ τῶν πτωμά-
 των ἡμῶν**».

Μ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΙ

Ὁ ἄνθρωπος ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξῃ παντὶ τρόπῳ τὴν παρὰ τῶν ὁμοίων ἀναγνώρισιν τῆς τιμῆς αὐτοῦ ἀπο-
 λύτως· διότι ὁ μὴ ἐν αὐτῷ αἰσθανόμενος τὴν τιμὴν ταύτην, ὁ ὀλιγορῶν τῆς διεκδικήσεως αὐ-
 τῆς, εἰς οἰανδήποτε βαθμίδα πολιτισμοῦ καὶ ἐν ἀνήκῃ, εἰς οἰανδήποτε κοινωνικὴν τάξιν, αὐτοκτο-
 νεῖ ἠθικῶς. Ἐντεῦθεν πᾶς τις, οὗ ἡ τιμὴ ἀμ-
 φισβητεῖται ἢ προσβάλλεται, καθήκον ἔχει νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἐπανόρθωσιν αὐτῆς διὰ παντὸς μέ-
 σου. Τὰ μέσα ὅμως ταῦτα καὶ ὁ τρόπος τῆς διεκ-
 δικήσεως τῆς τιμῆς, προκειμένου περὶ πεπολιτι-
 σμένων λαῶν, βιούντων ἐν ἐθνομουμένη πολιτείᾳ, ἦτις ἔχει ἐξασφαλίσει τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸ κύρος τοῦ δικαίου αὐτῆς καὶ ἐν κοινωνίᾳ, ἦτις δὲν ἀδιαφορεῖ ἐπὶ τῇ ἀνευ αἰτίας ἀμφισβητουμένῃ τιμῇ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀτόμου, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄλλος τις ἢ ὁ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς κοι-
 νωνίας καθοριζόμενος καὶ ἐπιβαλλόμενος· διότι

ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἢ τυχὸν ὑπὸ τοῦ ἀτόμου ἀνθαιρέτως ἐπανόρθωσις τῆς τιμῆς, ἤθελεν ἀναγ-
 καίως ἐπιφέρει τὴν διάσπασιν τῆς κοινωνίας καὶ ἤθελε δημιουργηθῆ ἐντεῦθεν κατάστασις ἀναρ-
 χίας, ἀντικαθισταμένης τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας προστασίας διὰ τῆς προσωπικῆς ἐκδικήσεως.

Παρὰ ταῦτα ὅμως εἰς τινὰς πεπολιτισμένους λαοὺς, δυστυχῶς καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς εἶδος προ-
 σωπικῆς ἐκδικήσεως τῆς τιμῆς μετηνέχθη καὶ ἐπεκράτησε, τὸ παρὰ βαρβάρους ἀναφρὲν, ἀγριον ἔθιμον τῶν μονομαχιῶν.

Οἱ βάρβαροι λαοὶ καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ γερ-
 μανικὰ φύλα, ἐλλείπει κοινωνικῆς Δικαιοσύνης καὶ πολιτικῆς προστασίας, προσέφευγον εἰς τὴν χει-
 ροδικίαν, ὅτε τὸ ἄτομον ἀνελάμβανεν ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ διεκδικήσῃ τὴν προσωπικὴν τιμὴν καὶ τὰμ-
 φισβητούμενα αὐτοῦ δίκαια. Οὕτως ὁ δικαστικὸς ἀγὼν ἐξεδηλοῦτο ὑπὸ νέαν μορφήν, τὴν τῆς Μονομαχίας.

Ἦδη ὅτε τὰ κοινωνικὰ ἦθη εἰς ἄκρον ἐξημε-
 ρώθησαν, ἡ δὲ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξασφαλίῃ καὶ ἱκανοποιήσῃ τὰ προσβαλλό-
 μενα ἐκάστου δίκαια, τοιαῦτα αἰμοχαρῆ ἔθιμα μεγάλως ὑποτιμῶσι τοὺς φιλονόμους καὶ φιλε-
 λευθέρους λαοὺς καὶ ἐν γένει ἀποτελοῦσι σῆγμα ἀγριότητος εἰς τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς διακριθέντας ἐπὶ ἡρωϊσμῶ καὶ φιλοπατρίᾳ Ἕλ-
 ληνας καὶ Ῥωμαίους ἦτο ἄγνωστον τὸ μονομα-
 χεῖν καὶ σήμερον δ' ἀγνοοῦσι τοῦτο λαὸς γενναῖοι ὡς οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ὀθωμανοί, οἱ δὲ Βέλγοι καταδιώκουσι καὶ τιμωροῦσι ποινικῶς τὴν μο-
 νομαχίαν, ὡς κακούργημα δολοφονίας. Ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν τὸ λείψανον τοῦτο τῶν ἠθῶν βαρβάρου ἐποχῆς, ἤθελεν ἔχει πρὸ πολλοῦ κα-
 ταργηθῆ, ἂν ὁ ἡμέτερος περὶ μονομαχιῶν νό-
 μος δὲν ἐτίθετο εἰς ἀχρησίαν.

Εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἄπορον καὶ πάντῃ ἀκατα-
 νόητον, πῶς, ἐνῶ τὰ παρ' ἡμῖν ἄτομα, ὡς μέλη κοινωνίας, χαρακτηρίζουσι τὴν μονομα-
 χίαν ἐκ δὲ ἡ σὶ ν κ τ η ν ὠ δ η — καὶ εἶναι πράγματι τοιαύτη, ὅταν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐπι-
 δέξις ὀπλομάχος ἀντιπάσῃται πρὸ ἀνθρώπου

λόπλου πάντοτε και φιλησούχου — τούναντιον, ως ένορκοι, καταπνίγοντες την συνείδησιν αυτών, αποφαίνονται, δια τοιαύτην άπαισίαν και εκ προμελέτης άνθρωποκτονίαν, όλως επεικώς, προς μέγα εξ άλλου έγκλημα και κατά της πατριδος, όπερ εστιν, ή έντεϋθεν πανηγυρική καθιέρωσις της αυθαιρέτου διεκδικήσεως και παρανόμου του αίματος χύσεως επί περιφρονήσε' του υπερτάτου δικαίου της πολιτείας, και ή δια τοιούτων έντυμηγοριών κήρυξις του δικαίου: *Bellum omnium contra omnes.*

ΔΗΜ. Γ. ΚΡΕΚΟΥΚΙΑΣ

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

Δαρείος, ό των Περσών βασιλεύς, άνοιξας ποτέ μεγάλην ροιάν, εις τον έρωτήσαντα αυτόν, τι θα έπεθύμει να είχε τοδοϋτον, όδον είναι το πλήθος των κόκκων, ειπε, Ζωπύρους· ήτο δε άνηρ αγαθός και φίλος ό Ζώπυρος. "Ότε δε αυτός έαυτον αίκισάμενος ό Ζώπυρος και την ρίνα και τα ότα περικόψας, έξηπάτησε τους Βαβυλωνίους, και πιστευθείς ύπ' αυτών παρέδωκεν εις τον Δαρείον την πόλιν, πολλάκις ό Δαρείος ειπεν, ότι δεν θα ήθελε να καταλάβη μηδε εκατον Βαβυλώνας, προκειμένου να μη έχη όλόκληρον τον Ζώπυρον.

Διονύσιος, ό πρεσβύτερος, κληρουμένονκατά γράμμα των δημηγορούντων, ότε έλαχε το Μ, προς τον ειπόντα, Μωρολογείς Διονύσιε· Μοναρχήσω μεν λοιπόν, ειπε· και δημηγορήσας, εύθους εξέλεγη στρατηγός ύπό των Συρακουσίων

Φίλιππος ό Μακεδών, της κλειδος του ποδος αυτού καταγείδης εν πολέμω, και του θεραπειούντος ιατροϋ πάντως τι καθ' ήμέραν ζητούντος, έλεγε, λάμβανε όσα θέλεις, άφου έχεις την κλειν.

Αντίγονος εισέπραττε χρήματα συντόνως, ειπόντος δε τινος αυτώ ότι ό Αλέξανδρος δεν ήτο τοιούτος· εύλόγως, ειπε, διότι εκείνος μεν έθέριζε την Ασίαν, εγώ δε καλαμώμαι.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Aprilis ('Απρίλιος) ως συγγενές τῷ apricus (=ήλιούμενος) σημαίνει ήλιακός, μήν του ήλιου.

Προς το argutus πρβ. το δημηρ. άργός.
Aruns· εκ του arundo (=κάλαμος), το Aruns ('Αρούνας, "Αρων) σημαίνει καλάμιος.
Asinius κ.τ.τ. (συγγ. τῷ asinus)=όνειος.

Προς το Astur (Ιέραξ) πρβ. το νεοελλ. Γεράκις.
A thesis ό της Ραιτίας ποταμός ('Αθησίος, 'Ατισών, ό Etsch γερμ. και Adiga ιταλ.) έχει το όνομα αυτού, νομίζω, εκ του έλλ. α του στερητικοϋ και Θέσις, δηλα δή Athesis=ποταμός άνευ θέσεως, μη διατηρών την αυτην θέσιν, κοίτην. Τουτο πάσχουσιν οι ποταμοί συνήθως και μάάλιστα οι μη βαθείς και οι ύπο φυσικῶν δρίων μη δριζόμενοι.

Aufidus (Αΰφιδος)· ό νυν Ofanto Ιταλικός ποταμός Το όνομα αυτού, νομίζω, εγένετο εκ της ab και fido, δηλα δή σημαίνει: άπιστος, ό μη παρέχων πίστιν, τ.έ. ό όχι μικρός—διότι αν ήτο μικρός θα ήδύνατο πᾶς να έμπιστευθῆ αυτώ έαυτον—άλλα μέγας και όρημητικός.

Προς το Aurelius (Αύρήλιος) πρβ. το νεοελλ. Χρυσούλης.

Προς το bacca πρβ. το έπτανησιακόν «μπάκα και χτοιχίδ».

Η λέξις calamitas είναι, νομίζω, εκ της έλλ. κάλαμος· ή κάλαμος πλησίον των ποταμῶν φθοράς (calamitates) ύφίσταται· την εικόνα ταύτην θα έλαβον, ειμάζω, οι ρωμαίοι, και κατ' άρχας μεν παροιμιωδώς, έπειτα δ' εκράτησεν ή εξ 'Ελλάδος εισαχθεΐσα εικονική της φθοράς λέξις.

Το Cardakes (Πέρσαι στρατιῶται) ίσως να έχη σχέση προς τον εν Κεφαλληνία όνομα Καρδακάτα. Περί αυτού εκτενώς εν τῷ β' του παρόντος μερεί.

Προς το cervus (άρσ.) και cervina (θηλ.)=ελαφος, πρβ. μεν το κεραός, αλλά, νομίζω, δεν πρέπει να λησμονηται και το τραχηλάς (cervix λατιν.).

Το όνομα Cinara (εν 'Ορατίου 'Ωδ. IV. α', 4 και ιγ' 21, 22.—'Επιστ. I. ζ', 28 και ιδ', 33), εν εκ του cinis (τέφρα) σημαίνει: ή τεφρωθείσα, ή απονούσα· τουτο πράγματι και συνέβη εις την πρώτην ταύτην του ποιητου της Ούενουσίας φιλην, ην Άρα και αυτην δια ψευδωνύμου, ως συνειθίζει, περιβάλλει ό 'Οράτιος.

Το όνομα Coelimontanus, είναι, νομίζω, δυνατόν να μεταφρασθῆ: Καλιτορείτης.

Προς το frigus collegit ('Ορατ. 'Επιστ. I. ια', 13) πρβ. το νεοελλ.: έμάζεψε κρύο.

costipatio είναι το έπτανησιακόν κοστιπατισίδ (συνάγχη καταρροϊκή).

Το convicium (vox) δύναται, νομίζω, να έρμηνευθῆ και συλλαλητήριον.

Προς το cordatus πρβ. το νεοελλ. καλόκαρδος.

Concina=ή εύάρμοστος, εύσύνθετος. 'Εκ τουτου είναι το νεοελλ.¹ κοντσίννα, σημαίνει τ. έ. παίγνιον εύρυθμον, συναρμοζόμενον, εύάρμοστον, εύσύνθετον.

Το desidia νομίζω δύναται να έρμηνευθῆ έφεδρεία.

Προς το fontanus πρβ. το νεοελλ. Φοντάνας.

Ότι το Hostilius ('Οστίλιος· εκ του hostis) σημαίνει πολεμικός πιστοποιείται εξόχως εκ του όνόματος του Τύλλου 'Οστιλίου (βασιλέως της Ρώμης 672—640 π. X.), όστις ήτο τα μάάλιστα πολεμικός.

Iubar εκλήθη ποιητικῶς ό ήλιος, διότι οι ποιηται ενόμισαν ότι αι ακτίνες αυτου είναι αι χαΐται (iubae) των ήπκων του άρματος του άρματηλάτου, ως παρίστατο, ήλιου.

Τολμῶ να ειπω ότι το Iupiter (Ζεύς) ίσως δεν είναι εκ της αρχαίας όνομαστικής Iovis και του pater άλλ' εκ του ius (δικαιον) και pater (πατήρ), και σημαίνει δηλα δή: Δικαιοκρίτης Πατήρ, Δίκαιος Πατήρ. Την εικασίαν στηρίζει ή περι του πατρος θεῶν και ανθρώπων δοξασία και ή παρα τοις τέχνοις των, Χριστιανοίς, φράσις: ό Δίκαιος Πατήρ, ό Δίκαιος Θεός.

Προς το lepida (έπίχαρις, χαρίσις) πρβ. το Κεφαλληνιακόν Λέπεδα, όστις τόπος πραγματικῶς είναι χαριτωμένος.

Το limen εν τῷ 221ω στ. του ζ' βιβλ. της Αινειάδος νομίζω ότι δηλοϊ τους αναβαθμούς του βασιλικου θρόνου.

Το Lucullus. εν εκ του lux (φῶς), αντιστοιχει προς το νεοελλ. Φωτεινός ή κάλλιον προς το Φωτεινάτος, ως έχον κατάληξιν γονεωνυμικήν υποκοριστικήν, ως και το β' των αντιστοιχων έλληνικῶν.

Η του luo σημασία λούω προς τη του αποτινω, νομίζω ότι έμφαίνει την επί του ρωμαϊκου επίδρασιν του έλληνικου λούω, ην έπέφεραν ή επικοινωνία των λαῶν εκείνων.

Προς το macula (στίγμα) πρβ. το έπτανησιακόν μάκρια.

Προς το mango (σωματέμπορος, μαγγανευτής) πρβ. το νεοελλ. μάγγας.

Προς το natalis (γενέθλιος, γενέσις, ίσως να έχη σχέση τον Ναταλία.

Προς το paciscor (συντίθεμαι, όμολογῶ) πρβ. το νεοελλ. πατσίζω και πάτσι.

'Εκ του papaver (μήκων) κατάγεται ή παπαρούνα.

Το Paulus (Παῦλος) εκ του paulus εν σημαίνει: μικρός, όλίγος.

Προς την παροιμίαν pelliculam curare πρβ. ή νεοελλ. κόβομαι (φροντίζω μετά κόπου) για το πετάκι μου, πετάκι μου, κορμάκι μου.

Προς το pergula (πρόστασις οικίας) πρβ. το νεοελλ. περγουλιά.

Poenus· επειδή το έλλ. Φοϊνίξ μετεφράσθη εις την λατ. Phoenix τολμῶ να γράψω ότι το Poenus ίσως έχει συγγένειαν προς το poena (ποινή, τιμωρία) και

¹ Δέν ενδιαφέρομαι δια τὰς άλλας γλώσσας.

σημαίνει: ό τιμωρηθείς, ό ποινᾶς άποτίσας. Τουτο πιστοποιει ή θλιβερᾶ αυτων Ιστορία.

Το popellus αντιστοιχει τελείως προς το νεοελλ. κοσμάκις.

Προς το Probus (άγαθός, Πρόβος) πρβ. το νεοελλ. 'Αγαθόπουλος.

Το Proca(s) (Πρόκας), εν εκ του proco (αΐτω) σημαίνει έπαίτης.

Προς το prout, τον έτερον τύπον της προθέσεως pro, πρβ. ή εν Κεφαλληνία άσημος και άρνητική μονολεκτική άπάντησις προύτ, (πρίτς).

'Εκ του pulvis (κόκκις) έγινε το έπτανησιακόν πούρβερη.

Το regina (βασιλισσα) παρήγαγε το Ρηγγίνα το νεοελλ.

Προς το rosa (ρόδον) πρβ. το νεοελλ. Ρόζα (=ρόδον, ροδόχρους, γλυκυτάτη).

Το rotundo (στρογγυλῶ, αποπληρῶ) μετ' άριθμητικῶν έπιρρημάτων και αιτιατικῆς άντικειμένου δηλούσης ποσόν χρημάτων, ως εν 'Ορατ. 'Επιστ. I. ζ', 34 δύναται να πρβ. προς το νεοελλ.: έκλεισα τόσα φράγκα.

Προς το russus (πυρρός, κόκκινος) πρβ. το νεοελλ. Ρουσσός (=Κόκκινος) και το γερμ. Roth. 'Ισως εκ του russus έγινε το Ρώσσος, ένεκα του χρώματος του λαου αυτού.

Το όνομα Sagana, δηλοϊ ό,τι και το εξ ου κατάγεται saga, τ. έ. μαγγανεύτρια, φαρμακεύτρια· δηλα δή ό 'Οράτιος εν τοις χωρίοις εν οίς αναφέρει αυτην ('Επωδῶν V, 25 και Σατιρῶν I, η', 25 και 48) ώνόμασεν αυτην από του εκουτης επαγγέλματος.

Το Sal(l)ustius (Σαλ(λ)ούστιος) εκ του salus (σωτηρία) σημαίνει Σωτήριος.

Η λέξις sarmentum νομίζω ότι είναι αυτη ή Κεφαλληνιακή σάρωμα (το εκ φρυγάνων ή σάρπτων καθαριστήριον, όπερ, τουλάχιστον εν τη πατριδι τη έμῃ, τη Κεφαλληνία, διακρίνεται της σκούβας ή σκούπας).

Προς το segrago (άπαγελάζω, άποχωρίζω) πρβ. τον δημόδη στίχον «ξαγέλωστο το πρόβατο, για πούλημα καλό ναι».

Προς το spiritus (πνεῦμα) πρβ. το νεοελλ. σπέρτο επί της σημασίας της εύφυΐας.

'Επειδή το taxo σημαίνει συνήθως: όρίζω, υπολογίζομαι, εκφράζω την γνώμην ότι δεν είναι άμοιρον συγγενείας προς το έλλ. τάσσω. Η μεταφορά και διαφθορά ξένης λέξεως εύκολωτάτη.

'Εκ του vagabundus (άλήτης) εγένετο (ως και εις άλλας γλώσσας, άτινες έχουσι και τινα εκ των λεχθέντων δια την ήμετέραν) το νεοελλ. βαγαπόντης,—ες και παγαπόντης.

[Προσιχῶς το β' μέρος και «Ψυχολογικαι παρατηρήσεις επί του Ρωμαϊκου λαου δια τα κύρια αυτου όνόματα»].

ΝΙΚ. Σ. Τ. ΔΙΒΑΔΑΣ

Τελειόφοιτος σπουδαστής
των Φιλολογικῶν 'Επιστημῶν

ΔΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΤΟΣ 1908

4 Δραχμαὶ ἑκάστον γραμματίον ἰσχύον διὰ τὰς 4 κληρώσεις
Μία δραχμὴ ἑκάστον γραμματίον ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν
τελευταίων κληρώσεων

ΔΡΑΧΜΑΙ 900,000 ΚΕΡΔΗ

4 Μεγάλα	κέρδη	ἐξ	100,000	ἐξ	400,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη		ἐξ	25,000	ἐξ	100,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη		ἐκ	10,000	ἐκ	40,000	Δραχμῶν
12 Κέρδη		ἐκ	5,000	ἐξ	60,000	Δραχμῶν
20 Κέρδη		ἐκ	1,000	ἐξ	20,000	Δραχμῶν
1644 Κέρδη		ἐξ	100	ἐξ	164,400	Δραχμῶν
2312 Κέρδη		ἐκ	50	ἐξ	115,600	Δραχμῶν
4000 ἐν ὄλῳ Κέρδη ἀξίας δραχμῶν . . .						900,000 Δραχμῶν

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27/10 Ἀπριλίου 1908) θὰ ἐκδοθῶσι μόνον 300,000 τετραδράχμων γραμματίων, ὑπ' ἀριθ. 1—300,000. Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτίδος, κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην. Κατόπιν, θὰ ἐκδοθῶσι μονόδραχμα γραμματία, ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,001 ἄχρις 1,000,000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτίδος καὶ οἱ ἀντιστοιχοὶ ἀριθμοί.

Γραμματία πωλοῦνται : Εἰς τὰ διάφορα ταμεία καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ στασιάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς ΔΡΑΧΜΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ἑκάστον, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς ΔΡΑΧΜΗΝ ΜΙΑΝ ἑκάστον γραμματίον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας.

Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς 1/14 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ Διευθὼν Τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ